

Juridiske personers strafansvar

Kandidatspeciale i strafferet af Yadvinder Singh
(20193182)

2. marts. 2026

Aalborg Universitet

Jura

Vejleder Lene Wachter Lentz

Ordoptælling

Statistik:

Sider	70
Ord	20.361
Tegn (uden mellemrum)	122.575
Tegn (med mellemrum)	142.461
Afsnit	475
Linjer	1.821

Medtag fodnoter og slutnoter

Abstract

This thesis examines criminal liability of legal persons in Danish law, with particular focus on Sections 25–27 of the Danish Criminal Code and the related issues of identification and succession. The study traces the historical development of corporate criminal liability from its early rejection in Danish legal theory and case law to its modern codification and broad application within both criminal law and special legislation. The analysis demonstrates that the introduction of general rules on criminal liability for legal persons represents a significant departure from the traditional principle that criminal responsibility presupposes personal guilt attributable solely to natural persons. Through legislative reforms, particularly the 1996 revision of the Criminal Code and the subsequent expansion of Section 306, Danish law has developed a flexible framework that allows for the imposition of fines on legal persons when criminal conduct is committed within the scope of their activities and the requisite conditions of attribution are met.

The thesis further shows that criminal liability may be established either through identification with individuals connected to the legal person or through an assessment of organisational failure, including insufficient supervision, instruction, or internal control. This enables liability in cases involving individual misconduct, cumulative negligence, or anonymous organisational deficiencies, thereby strengthening enforcement in areas such as labour law, environmental law, and economic regulation.

A central focus of the thesis is the question of criminal succession. While Danish law generally rejects the transfer of criminal liability to new legal subjects, case law indicates that liability may, under certain circumstances, follow the business entity in cases of merger, division, or continued operation where there is substantial continuity in activities and control. This development reflects a tension between effective enforcement and the fundamental criminal law principle of personal responsibility.

The thesis concludes that the current Danish framework for criminal liability of legal persons provides an effective and modern response to organisational wrongdoing. However, its flexibility also entails legal uncertainty, particularly in relation to identification, succession, and the delimitation between corporate and individual liability. These challenges highlight the continued need for clear judicial guidance and potential legislative clarification to ensure predictability and legal certainty.

Indholdsfortegnelse

Abstract.....	2
Kapitel 1. Introduktion.....	7
1.1. Indledning	7
1.2. Problemformulering.....	8
1.3. Afgrænsning	8
1.4. Metode og Retskilder	9
1.4.1. Retskilder	9
1.4.2. Straffeloven	10
Kapitel 2. Retshistorisk udvikling	12
2.1. Teoretisk diskussion i det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede	12
2.2. Smørlovstillægget af 1926	14
2.3. Rigsadvokatens cirkulære nr. 144 af 10. september 1955	14
2.4. Værnemagerloven af 1945	15
2.5. Lovgivning siden 1952.....	16
2.6. Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar	16
Kapitel 3. Begrebsafklaring	17
3.1. Juridiskperson	18
3.2. Straf	19
3.3. Ansvarsplacering.....	19
3.4. Forbrydelse	21
3.5. Objektivt individualansvar.....	22
3.6. Kollektivansvar	23
Kapitel 4. Relevante bestemmelser.....	24
4.1. Straffelovens § 25	25
4.2. Straffelovens § 26 (ansvarssubjekter)	26
4.3. Straffelovens § 27 (materielle betingelser)	29

4.4. Straffelovens § 306 (bredere anvendelsesområde)	33
4.5. Rigsadvokatens meddelelse om juridiske personers strafansvar	35
Kapitel 5. Retspraksis.....	35
5.1. U 1884.1129 H – LATRIN DOMMEN:	36
5.1.2. Anklagemyndigheden og tiltaltes påstand	36
5.1.3. Landsover- samt Hof- og Stadsrettens Dom af 7 August 1883	36
5.1.4. Højesteretsdom	37
5.1.5. Konkluderende bemærkninger	38
5.2. U 1948.849 H - Beværterdommen.....	38
5.2.1 Byrettens dom	39
5.2.2 Østre Landsrets dom	39
5.2.3. Højesteret dom	39
5.2.4. Konkluderende bemærkninger	40
5.3. U 1985.436V Arbejds miljø-dommen	41
5.3.1. Tiltaltes forklaring	42
5.3.2 Vidneforklaring fra B.....	42
5.3.3. Vidneforklaring fra C	43
5.3.4. Vidneforklaring fra D	44
5.3.5. Byrettens dom	44
5.3.6. Landsrettens dom	45
5.3.7. Tiltaltes frifindelses påstand i landsretten	46
5.3.8. Anklagemyndighedens påstand i landsretten	46
5.3.9. Landsrettens dom	46
5.3.10 Konkluderende bemærkninger.....	47
5.4. U 1986.183 H Borgmester-dommen.....	48
5.4.1. Anklagemyndighedens påstand	48
5.4.2. Hjemmelsspørgsmålet fra anklagemyndighedens påstand	49
5.4.3. Tiltaltes påstand	49

5.4.4. Hjemmelsspørgsmålet fra tiltaltes påstand	50
5.4.5. Skrivelse af 24. august 1983 fra tilsynsrådet for Frederiksborg amt	51
5.4.6. Byrettens dom	52
5.4.7. Østre Landsretsdom	53
5.4.8. Højesteretsdom	55
5.4.9. Konkluderende bemærkninger	55
5.5. U 2001.777.H Telia-Dommen	56
5.5.1 Anklagemyndighedens påstand	57
5.5.2 Anklagemyndigheden anbringer vedr. spørgsmålet om strafssubjekt	58
5.5.3. Tiltaltes påstand	58
5.5.4. Tiltaltes synspunkt på spørgsmålet om strafssubjekt	59
5.5.6. Forbrugerombudsmandens skrivelse af 11. december 1998	59
5.5.7. Forklaring fra marketingdirektør, Thomas Boe Bramsen	59
5.5.8. Forklaring fra Kriminalassistent ved Glostrup Politi, Johannes Larsen	60
5.5.9 Sø- og Handelsrettens dom	61
5.5.10. Højesteretsdom	62
5.5.11. Konkluderende bemærkninger	63
5.6. U1993.551 H Fodboldklub-dommen	64
5.6.1 Anklagemyndighedens påstand	64
5.6.2 Tiltaltes påstand	65
5.6.3. Fodboldtræner C´ s vidneforklaring	66
5.6.4. Ingeniør Ruby Frosted vidneforklaring	66
5.6.5. Byrettens dom	67
5.6.6. Vestrelandsrets dom	68
5.6.7. Højesteretsdom	69
5.6.8. Konkluderende bemærkning	70
Kapitel 6. Diskussion	71
6.1. Identifikation og succession	71

Kapitel 7. Konklusion	73
Litteraturliste:	75
Bøger	75
Love	75
Domme	76
Rigsadvokaten	76
Artikler	76
TfS 2018.678	77
Betænkninger	77

Kapitel 1. Introduktion

Det første kapitel i specialet har til formål at introducere emnevalget, redegøre for fremgangsmåden i det videre projekt og i det hele taget give en forståelse af, hvilke problemstillinger der er blevet anset for at være gældende og dermed danner grundlaget for specialets formål.

1.1. Indledning

Traditionelt har strafansvar i dansk ret været forbeholdt fysiske personer.

Denne opfattelse har imidlertid gennemgået en markant udvikling. I takt med at erhvervsvirksomheder og andre juridiske personer vokser, og deres organisatoriske aktiviteter bliver mere betydningsfulde, er der opstået et øget behov for at kunne placere et strafferetligt ansvar på dem. Over tid har der været en gradvis anerkendelse og udbygning af reglerne om strafansvar for juridiske personer i dansk ret.

Med vedtagelsen af reglerne i straffelovens kapitel 5, §§ 25–27, er der blevet skabt et samlet og fleksibelt grundlag for at pålægge juridiske personer strafansvar, navnlig i form af bødestraf.

Reglerne udgør et væsentligt brud med den traditionelle tilgang ift. strafansvar for juridiske personer og rejser en række grundlæggende strafferetlige spørgsmål, herunder om skyld, ansvarsplacering og retssikkerhed. Samtidig er reglerne kendetegnet ved en betydelig åbenhed, idet strafansvar kan pålægges både på baggrund af konkrete handlinger foretaget af tilknyttede personer og som følge af organisatoriske mangler, herunder utilstrækkelig instruktion, tilsyn eller kontrol.

Formålet med dette speciale er at analysere og vurdere rammerne for strafansvar for juridiske personer i dansk ret. Specialet fokuserer særligt på betingelserne for ansvar efter straffelovens §§ 25–27 samt på de principielle og praktiske problemstillinger, der knytter sig til identifikation og strafretlig succession. Et centralt spørgsmål er i hvilket omfang strafansvar kan opretholdes i tilfælde, hvor den juridiske persons struktur ændres gennem eksempelvis fusion, spaltning eller virksomhedsoverdragelse.

Metodisk anlægges den retsdogmatisk tilgang med inddragelse af lovgivning, forarbejder, betænkninger og andet relevant retspraksis. Analysen suppleres med retshistoriske perspektiver for at belyse udviklingen af opfattelsen af strafansvar for juridiske personer.

Specialet er struktureret således, at der indledningsvis redegøres for den historiske udvikling og de teoretiske forudsætninger for strafansvar for juridiske personer. Herefter analyseres de gældende regler i straffelovens §§ 25–27 samt deres anvendelse i praksis med særlig vægt på retspraksis. Afslutningsvis behandles spørgsmålene om identifikation og strafretlig succession.

1.2. Problemformulering

Specialets problemformulering er følgende:

”Hvordan skal straffeansvaret for juridiske personer forstås og opretholdes i dansk ret på baggrund af Straffelovens §§ 25-27, og hvordan påvirkes straffeansvaret i relation til strafferetlig identifikation og succession?”

Idet specialets problemformulering tager udgangspunkt i bestemmelsens ordlyd, vil det være nærliggende at tage udgangspunkt i forståelsen af begreber som juridiske personer, strafansvar og selve forståelsen af gældende ret, men også i en historisk kontekst. Det vil endvidere være essentielt at belyse, hvordan strafansvaret opretholdes i form af ansvarsplacering og derved forstå domstolenes afgørelser, som opretholder praksis. Endvidere vurderes det, at der bør være en diskussion af, hvordan strafansvaret påvirkes ved strafferetlig identifikation og succession.

1.3. Afgrænsning

Specialet afgrænses til at omhandle strafansvar for juridiske personer i dansk ret med udgangspunkt i straffelovens kapitel 5, §§ 25–27. Fokus er rettet mod de generelle betingelser for strafansvar samt de problemstillinger, der knytter sig til strafferetlig identifikation og succession, således som disse kommer til udtryk i gældende lovgivning og retspraksis.

Specialet behandler ikke strafansvar for fysiske personer som selvstændigt emne, ligesom individuelle gerningspersoners strafansvar alene inddrages i det omfang, det er nødvendigt for at belyse samspillet mellem individuelt ansvar og ansvar for juridiske personer. Endvidere behandles andre reaktionsformer end bødestraf, herunder konfiskation og administrative sanktioner, ikke nærmere, medmindre de har direkte relevans for forståelsen af strafansvaret for juridiske personer.

Der foretages ikke en generel analyse af alle former for speciallovgivning, hvori der er hjemmel til at pålægge juridiske personer strafansvar. Speciallovgivning inddrages alene illustrativt og i det

omfang, det er relevant for at belyse anvendelsen af straffelovens §§ 25–27 i praksis. Tilsvarende afgrænses der fra en selvstændig komparativ analyse af udenlandsk ret.

Afgrænsningen er foretaget med henblik på at sikre en dybdegående analyse af de centrale strafferetlige problemstillinger vedrørende strafansvar for juridiske personer inden for rammerne af specialets omfang.

1.4. Metode og Retskilder

Specialet anvender den retsdogmatiske metode til at analysere og beskrive gældende ret¹. Metoden er en del af retsvidenskaben² og har til formål at analysere og beskrive gældende ret, ikke på baggrund af dogmer, men ud fra evigt gyldige læresætninger³, hvilket gør metoden til den mest anvendelige og effektive til at belyse de mellemlid i juridisk forstand, der skal ende med at være udgangspunkt for konklusionen på specialets problemstilling.

Den retsdogmatiske metode har til formål at analysere gældende ret, hvilket i specialet vil blive anvendt til at analysere domsafgørelser og søge viden om gældende ret gennem en systematisk, metodisk og transparent fremgangsmåde⁴. Det samme vil gøre sig gældende ved retskilder i form af straffelovens bestemmelser samt de betænkninger, der danner det fundamentale juridiske grundlag for tilblivelsen af det nuværende kapitel 5 i straffeloven.

1.4.1. Retskilder

Gennem tiden er der blevet udviklet forskellige systematiseringer af retskilder og deres indbyrdes rangorden. Inden for retskildegruppen *loven* har der traditionelt været lagt vægt på et kompetencehierarki, hvorefter grundloven indtager den øverste position, efterfulgt af love og dernæst bekendtgørelser⁵. Et grundlæggende princip i denne sammenhæng er, at en regel ikke gyldigt kan være i modstrid med en overordnet norm. Det indebærer eksempelvis, at love ikke må stride mod grundloven, og at bekendtgørelser skal have hjemmel i og være forenelige med

¹ Carsten Munk-Hansen, *Retsvidenskabsteori*, DJØF Forlag, 2. udgave, 2018, s. 64.

² Carsten Munk-Hansen, *Retsvidenskabsteori*, DJØF Forlag, 2. udgave, 2018, s. 64.

³ Carsten Munk-Hansen, *Retsvidenskabsteori*, DJØF Forlag, 2. udgave, 2018, s. 64.

⁴ Carsten Munk-Hansen, *Retsvidenskabsteori*, DJØF Forlag, 2. udgave, 2018, s. 207

⁵ Carsten Munk-Hansen, *Retsvidenskabsteori*, DJØF Forlag, 2. udgave, 2018, s. 289.

lovgivningen. Denne hierarkiske opbygning betegnes som den retlige trinfølge⁶. Specialet vil på samme vis forholde sig inden for retskildehierarkiet.

Udover at specialet respekterer retskildehierarkiet, vil specialet også lovfortolke de retskilder, som anvendes. Lovfortolkning har til formål at klarlægge, hvilke tilfælde der omfattes af reglerne, og hvilke retsfølger dette medfører⁷. Endvidere vil specialet også anvende fortolkning med udgangspunkt i ordlyden og lovgivers formål i forhold til straffeloven samt Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning nr. 1289 af 1995.

Øvrige retskilder, såsom speciallove der gennem tiden har udviklet sig og dannet grundlag for gældende ret, vil også blive analyseret i lyset af retskildehierarkiet og lovfortolkning.

1.4.2. Straffeloven

Den strafferetlige hovedlov er straffeloven (lov nr. 126 af 15. april 1930), som trådte i kraft den 1. januar 1933⁸. Forud for straffelovens vedtagelse bar loven betegnelsen *Den borgerlige straffelov*, hvorefter der med jævne mellemrum blev bekendtgjort ajourførte lovtekster som følge af lovændringer⁹. Disse bekendtgørelser har haft til formål løbende at tilpasse lovgivningen til samfundsudviklingen, herunder blandt andet den teknologiske udvikling.

Straffeloven afløste *Den borgerlige straffelov* af 10. februar 1866, som var blevet suppleret af midlertidige love i 1905 og 1911¹⁰. Tre betænkninger med lovudkast fra 1912, 1917 og 1923 (U I–III) forberedte den nye straffelov¹¹. Sammenlignet med straffeloven fra 1866 fremstod straffeloven af 1930 som et markant fremskridt, idet den var mere gennearbejdet i både opbygning, sprog og indhold. Loven tog i vidt omfang udgangspunkt i samtidige europæiske lovgivningstraditioner, herunder navnlig tyske juridiske overvejelser samt den norske straffelov af 1902 og dens forarbejder, hvilket på daværende tidspunkt udgjorde en tiltrængt forbedring¹².

⁶ Carsten Munk-Hansen, *Retsvidenskabsteori*, DJØF Forlag, 2. udgave, 2018, s. 289.

⁷ Carsten Munk-Hansen, *Retsvidenskabsteori*, DJØF Forlag, 2. udgave, 2018, s. 292.

⁸ Lars Bo Langsted, *Waaben Strafferettens almindelige del*, 6. reviderede udgave, s. 24

⁹ Lars Bo Langsted, *Waaben Strafferettens almindelige del*, 6. reviderede udgave, s. 24

¹⁰ Lars Bo Langsted, *Waaben Strafferettens almindelige del*, 6. reviderede udgave, s. 24

¹¹ Lars Bo Langsted, *Waaben Strafferettens almindelige del*, 6. reviderede udgave, s. 24

¹² Lars Bo Langsted, *Waaben Strafferettens almindelige del*, 6. reviderede udgave, s. 24

Fra og med 1933 er der vedtaget flere hundrede ændringslove til straffeloven, navnlig i perioden mellem 1961 og 2000¹³. Endvidere er der efter årtusindskiftet gennemført markant flere ændringer i straffeloven, hvilket har resulteret i en betydelig stigning i antallet af nykriminaliseringer samt udvidelser af gerningsindholdet i eksisterende bestemmelser.¹⁴

1.4.3. Speciallovgivning

Strafferetlig speciallovgivning, tidligere kendt som særlovgivning, omfatter alle love uden for straffeloven, der indeholder strafbestemmelser i form af en foreskrevet straf for en overtrædelse¹⁵. Bekendtgørelser, der med hjemmel i en lov fastsætter forhold, som kan straffes, falder også ind under betegnelsen speciallovgivning¹⁶.

Endvidere finder straffelovens almindelige del anvendelse på alle strafbare forhold, medmindre andet er bestemt i straffeloven eller i en speciallov, jf. straffelovens § 2.

Speciallovgivningen kan siges at være meget omfattende, idet der er strafhjemmel i mere end 300 love¹⁷, dog er mange af disse uden større interesse, idet gerningsindholdene er af meget enkel karakter, eller fordi straffehjemmelen sjældent eller aldrig anvendes¹⁸.

Speciallove varierer i vidt omfang i deres karakter. Nogle er udelukkende straffelove, mens andre alene indeholder begrænsede strafsanktioner for enkelte gerningstyper¹⁹. Det er almindeligt, at speciallove giver ministeren bemyndigelse til at udstede nærmere regler i form af bekendtgørelser inden for lovens område. Derudover giver hovedreglen samtidig ministeren bemyndigelse til at foreskrive straf for overtrædelse af sådanne bekendtgørelser²⁰. Endvidere kan de strafferetlige speciallove opdeles i en række grupper, herunder blandt andet færdsels-, skatte-, miljø-, sundheds-, handels- og politilove²¹.

¹³ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 24

¹⁴ Straffelovens udvikling 1980 til 2022, Af professor Birgit Feldtmann, ph.d.-stipendiat Kasper Jørgensen, lektor Lene Wachter Lentz og lektor Annette Olesen, alle Aalborg universitet.

¹⁵ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 25

¹⁶ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave s. 25

¹⁷ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave s. 26

¹⁸ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave s. 26

¹⁹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave s. 26

²⁰ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave s. 26

²¹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 26

Ovenstående grupper overlapper delvist hinanden, idet inddelingen ikke er baseret på et entydigt kriterium.

Straffeloven gælder i princippet for alle borgere og virksomheder.

Kapitel 2. Retshistorisk udvikling

Specialet indledes med en redegørelse af den retshistoriske udvikling, idet dette kan bidrage til en bedre forståelse af gældende ret i lyset af de historiske præmisser²². Retshistorien giver et indblik i, hvordan lovgivers overvejelser, eksperters vurderinger og teoretiske diskussioner har formet gældende ret i relation til strafansvar for juridiske personer. Dette kommer blandt andet til udtryk i de overvejelser, som Straffelovrådet fra 1960 foretog i forbindelse med udarbejdelsen af Betænkning nr. 1289 fra 1995. Dansk ret i et retshistorisk perspektiv har endvidere sammenhæng med et fælles europæisk retsgrundlag²³, hvilket ligeledes kommer til udtryk i Straffelovrådets betænkning nr. 1289 fra 1995, hvori fremmed ret, hovedsageligt europæisk ret, analyseres²⁴.

2.1. Teoretisk diskussion i det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede

Der kan identificeres to træk i dansk strafferet i slutningen af det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede, som bør tages i betragtning²⁵, hvorpå forståelsen af strafansvar for juridiske personer i denne periode kan baseres. Det første træk er, at straffeloven af 1866 samt dennes forarbejder ikke indeholdt bestemmelser vedrørende juridiske personers strafansvar eller i det hele taget anerkendte denne strafferetlige ansvarsform, idet alle juridiske autoriteter på daværende tidspunkt vendte sig imod ideen herom²⁶.

I kontrast til det først beskrevne træk forelå der imidlertid en forståelse af, at der lejlighedsvis var behov for en regulering af denne ansvarsform²⁷. Der var endvidere en forståelse af, at denne ansvarsform ikke var umulig at anvende i praksis²⁸, da det var muligt at gennemføre administrative og retlige sager mod juridiske personer og at pålægge dem bøder.

²² Ditlev Tamm, *Retshistorie – Danmark, Europa, globale perspektiver*, 2. udg., s. 9

²³ Ditlev Tamm, *Retshistorie – Danmark, Europa, globale perspektiver*, 2. udg., s. 12

²⁴ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar, Betænkning nr. 1289, 1995, kapitel 3.

²⁵ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar, Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 19 og 20

²⁶ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar, Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 20

²⁷ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar, Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 20

²⁸ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar, Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 20

I udgangspunktet var spørgsmålet, om der i det hele taget forelå fornøden hjemmel, idet det ikke blev anset som en umulighed at pålægge juridiske personer strafansvar²⁹. Dette kom endvidere til udtryk i retspraksis, hvor der allerede forelå eksempler på tiltalerejsning mod aktieselskaber, fagforbund m.v., jf. U 1884.1129.

Som nævnt ovenfor var der en generel modstand mod denne ansvarsform blandt juridiske autoriteter, idet der forelå en fastlåst opfattelse af, at subjektiv skyld var en nødvendighed og en begrebsmæssig forudsætning for anvendelsen af straf³⁰. Alt andet ville derfor være i uoverensstemmelse med straffens formål samt grundlæggende principper³¹.

Der var uenighed om, hvordan denne principielle hindring skulle løses, idet der forelå teoretiske diskussioner om, hvordan kollektivt ansvar kunne opnå en teoretisk legitimation.

Den første diskussion angik, om der kunne tillægges juridiske personer en særegen vilje, en såkaldt fællesvilje³². Denne løsning ville kunne forene kollektivansvaret med antagelsen om nødvendigheden af subjektiv skyld. Dette kunne ske ved at tilskrive den juridiske person en særegen vilje, altså en fællesvilje³³.

En anden ide til at løse problemet med at pålægge juridiske personer strafansvar var at omdefinere forståelsen af skyld i denne kontekst ved at anføre, at straf ikke nødvendigvis altid behøver at forudsætte skyld i traditionel forstand, så længe der foreligger tilstrækkeligt tungtvejende grunde til at indføre en sådan ordning.³⁴

I øvrigt forelå der også en teoretisk opfattelse af, at kollektivansvar i det hele taget ikke hørte til den egentlige strafferet, men at et såkaldt pønalt eller delvist pønalt ansvar for juridiske personer kunne udgøre en særlig ansvarsform, som var acceptabel på områder som forvaltningsstrafferet, politistrafret eller lignende³⁵. Dermed kunne den egentlige strafferet bevare sin form ved at placere kollektivansvaret uden for straffeloven.

²⁹ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar, Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 20

³⁰ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 19

³¹ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 19

³² Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 19

³³ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 19

³⁴ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995, s. 19

³⁵ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995, s. 19

2.2. Smørlovstillægget af 1926

Lov nr. 109 af 10. april 1926 om tillæg til smørloven af 1911 var det eneste klare eksempel på lovhjemmel for kollektivansvar³⁶. Loven havde til formål at skærpe kravene til mejerierne. Det nye ved bestemmelsen var, at det modsat tidligere, hvor mejeribestyrelsens formand eller mejeribestyreren blev pålagt ansvar, men nu var mejeriet i sig selv, der kunne pålægges bødeansvar efter § 4, som havde følgende ordlyd:

”Når en virksomhed gør sig skyldig i overtrædelse af, skal den pågældende virksomheds ejer eller bruger gøres ansvarlig. Såfremt ejeren eller brugeren er et andels-, aktieselskab eller lignende, og overtrædelsen kun medfører bødestraf, skal virksomheden ved formanden for selskabets bestyrelse drages til ansvar. Bøderne vil i tilfælde af manglende betaling kunne inddrives ved ud-pantning”.

Endvidere fastslog lovgiver meget præcist gennem § 4's ordlyd, at formålet med bestemmelsen var, at selskabet i sig selv skulle anses som ansvarssubjekt, og at bestyrelsens formand fungerede som den processuelle repræsentant.³⁷

Smørlovstillægget af 1926 blev efterfulgt af en række tilsvarende bestemmelser i love inden for Landbrugsministeriets område, som tog udgangspunkt i Smørlovstillægget. De centrale lovgivninger i relation til bestemmelsernes ordlyd må anses for at være lov nr. 76 af 9. marts 1948 om midler til bekæmpelse af plantesygdomme, ukrudt og visse skadedyr § 14, stk. 3, lov nr. 67 af 7. marts 1952 om kontrol med udførsel af danske grønsager § 4, stk. 2, samt lov nr. 68 af 7. marts 1952 om kontrol med udførsel af dansk frugt § 4, stk. 3.

Fælles for disse love var, at de som noget nyt anvendte formuleringen i lovens ordlyd, var *selskabet som sådant*³⁸.

2.3. Rigsadvokatens cirkulære nr. 144 af 10. september 1955

³⁶ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995, s. 21

³⁷ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995, s. 21

³⁸ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 23

Formålet med Rigsadvokatens cirkulære nr. 144 af 10. september 1955 var at skabe klarhed over tiltaleformen ved strafansvar for juridiske personer efter Smørlovstillægget af 1926 samt de øvrige tidligere omtalte lovbestemmelser.³⁹

Landbrugsministeriet påpegede over for anklagemyndigheden, at det ofte var tilfældet, at tiltale blev rettet mod enhedens formand eller en anden formel leder. Ministeriet anførte, at den korrekte fremgangsmåde var at rejse tiltale direkte mod selskabet som juridisk enhed, idet formanden alene skulle fungere som repræsentant for selskabet under processen.⁴⁰

Rigsadvokaten tilsluttede sig denne tilgang og opfattelse. Han understregede, at der som udgangspunkt bør rejses tiltale mod den kollektive enhed. Kun i tilfælde, hvor sagens konkrete omstændigheder klart peger på, at en enkeltperson kan pålægges ansvar, bør tiltale rejses mod denne person på sædvanlig vis, eventuelt samtidig mod både den ansvarlige person og den kollektive enhed.⁴¹

2.4. Værnemagerloven af 1945

På et helt ekstraordinært område, som ikke havde sammenhæng med anden særlovgivning om erhvervsmæssige forhold, blev der i 1945 indført hjemmel til selskabsansvar⁴². Det vedrørte erhvervsmæssigt samarbejde med den tyske besættelsesmagt, som blev reguleret i bestemmelsens § 2, stk. 2:

”Aktieselskaber og andre juridiske personer, der har gjort sig skyldige i et efter stk. 1 strafbart forhold, kan pålægges straf af bøde.”

Det kan udledes af lovgivers bemærkninger, at der forelå et ønske om, at aktieselskaber og andre juridiske personer, som havde fuldbyrdet forhold omfattet af loven, skulle kunne straffes med bøde. Lovgiver tilkendegav desuden, at bestemmelsen burde have en mere generel karakter og derfor høre hjemme i lovens almindelige del, jf. udvalgsbetænkningen af 1949 om forslag til ændringer i straffelovens kapitler 12 og 13.

³⁹ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 23

⁴⁰ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 23

⁴¹ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 23

⁴² Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 23 og 24

Dette kan karakteriseres som usædvanligt, idet der tidligere havde været modstand mod at kodificere juridiske personers strafansvar i straffeloven, ligesom der havde været teoretiske diskussioner om, at denne ansvarsform burde holdes uden for straffeloven. I modsætning hertil drøftede udvalget i den nævnte betænkning muligheden for at optage en almindelig bestemmelse om juridiske personers bødeansvar i straffelovens almindelige del.

2.5. Lovgivning siden 1952

I retshistorien er der kun begrænset ny lovgivning efter 1952 vedrørende strafansvar for juridiske personer, idet de sidste landbrugsministerielle bestemmelser, som er nævnt i Rigsadvokatens cirkulære fra 1955, blev vedtaget i 1952⁴³. Enkelte love fra perioden, herunder lov nr. 112 af 13. april 1954 og § 14 i lov nr. 141 af 20. april 1955, videreførte tidligere mønstre. Fra 1958 blev bestemmelserne om bødeansvar for juridiske personer gradvist udvidet. Denne udvikling var tæt forbundet med oprettelsen af Justitsministeriets lovkontor, som arbejdede for at skabe hjemmel til kollektivt bødeansvar, navnlig for større virksomheder. Samtidig blev vigtigheden af tilbageholdenhed med objektivt bødeansvar for enkeltpersoner understreget⁴⁴.

Mellem 1958 og 1960 blev der vedtaget en række særlove, som fastlagde ansvar for juridiske personer. Bestemmelserne udviklede sig fra formuleringer, der tillod bødeansvar for virksomheden som helhed, til en mere ensartet standardformulering. Lovforarbejderne giver dog kun begrænset indsigt i selskabsansvarets indhold og begrundelse.⁴⁵

2.6. Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar

Straffelovrådet blev nedsat af Justitsministeriet ved skrivelse af 3. oktober 1960⁴⁶.

Ministeriet udtaler, at det påhviler rådet følgende:

⁴³ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 25

⁴⁴ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 25

⁴⁵ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 26

⁴⁶ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 7

”1) efter Justitsministeriets anmodning at afgive indstilling om strafferetlige lovgivningsspørgsmål og principielle spørgsmål vedrørende fastsættelsen af administrative bestemmelser af strafferetlig karakter og den praktiske gennemførelse af kriminalpolitiske foranstaltninger og

2) efter Justitsministeriets nærmere bestemmelse at medvirke i det internationale strafferetlige samarbejde, herunder navnlig det nordiske strafferetlige lovsamarbejde.”

Endvidere blev Straffelovrådet ved ministeriets skrivelse af 7. maj 1987 anmodet om at afgive en betænkning om kollektive enheders strafansvar⁴⁷, dette skete, idet der var aktualitet omkring retsområdet som følge af Højesterets dom af 29. januar 1986, hvori retten fastslog, at bestemmelser om bødeansvar for aktieselskaber, andelsselskaber eller lignende ikke indeholdte hjemmel til at pålægge kommuner bødeansvar, jf. U 1986.183 H. På denne baggrund anmodede ministeriet i sin skrivelse af 7. maj 1987 Straffelovrådet om at belyse spørgsmålet om strafansvar for kommunale og statslige myndigheder⁴⁸.

I forlængelse af ovenstående afgav Straffelovrådet en udtalelse om forholdet den 9. november 1987.

Af Justitsministeriets kommissorium fremgik det, at rådet i forbindelse med behandlingen af kollektivt ansvar også kunne inddrage andre beslægtede spørgsmål.

Rådet drøftede endvidere de gældende særlovsbestemmelser om objektivt individualansvar. Rådets konklusion var, at denne skærpede ansvarsform, hvori der fraviges det almindelige skyldprincip, ikke længere bør anvendes i dansk ret.

Kapitel 3. Begrebsafklaring

Specialets kerneområde er straffelovens §§ 25-27, hvorfor en klar begrebsafgrænsning er nødvendig for at fastlægge bestemmelsernes anvendelsesområde og for at tydeliggøre, hvordan reglerne om

⁴⁷ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 7

⁴⁸ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 7

strafansvar for juridiske personer adskiller sig fra straffelovens hovedsagelige anvendelsesområde om strafansvar for fysiske personer.

Kapitel 3 tager udgangspunkt i generalbestemmelsen i straffelovens § 25 og dennes ordlyd om strafansvar for juridiske personer. Kapitel 3 har til formål at redegøre for og analysere de centrale begreber, der er afgørende for forståelsen af bestemmelsen, herunder begrebet juridiske personer og strafansvar

Kapitlet indeholder desuden en redegørelse for kollektivansvar og individualansvar med henblik på at belyse ligheder og forskelle mellem disse to fænomener.

3.1. Juridiskperson

Ved størstedelen af straffelovens bestemmelser pålægges strafansvaret fysiske personer.

Straffelovens kapitel 5 og straffelovens § 306 er et af de få steder, hvor også juridiske personer kan pålægges strafansvar.

En fysisk person må siges at besidde flere evner og kan defineres herudfra. For det første har en fysisk person materiel retsevne (retssubjektivitet), forstået som evnen til at erhverve rettigheder og påtage sig forpligtelser.

For det andet har en fysisk person materiel handleevne, hvilket indebærer evnen til selv at disponere over sin retsevne.

Herudover har en fysisk person processuel partsevne, som angiver evnen til at være part i retstvister som sagsøger eller sagsøgt, og afslutningsvist processevne, hvilket er evnen til selv at disponere over sin processuelle partsevne.⁴⁹

Endvidere opstår en juridisk person, når en formuemasse adskilles fra sine ejere og opnår retsevne, handleevne, partsevne og som udgangspunkt uafhængigt af ejerne.⁵⁰ Eksempler på juridiske personer er aktieselskaber og anpartsselskaber, herunder iværksætterselskaber, som har juridisk personlighed, jf. selskabslovens § 5.

⁴⁹ Werlauff Selskabsret 11. udgave s. 23

⁵⁰ Werlauff Selskabsret 11. udgave s. 23

Juridiske personer omfatter endvidere også foreninger, andelsforeninger og andelsselskaber med begrænset hæftelse for medlemmerne. At medlemmerne hæfter for gælden, udelukker ikke, at der foreligger en juridisk person⁵¹.

3.2. Straf

Sanktionslæren vedrører de regler, der fastlægger, hvilke strafferetlige reaktioner der kan anvendes over for en tiltalt, når det på baggrund af den almindelige ansvarslære og bestemmelserne i den specielle del er konstateret, at vedkommende har begået og fuldbyrdet et strafbart forhold⁵².

I udgangspunktet har alle lovområder en retsfølge som konsekvens af en handling eller en undladelse. I et strafferetligt perspektiv må sanktionsformen straf anses for at falde ind under samme begreb som retsfølge, idet det ikke er muligt at opstille klare kriterier, der skarpt adskiller retsfølger og straf, da disse alle har et straffende element.⁵³

Den mest anerkendte definition af begrebet straf kan forstås som ”påtvungne ubehageligheder”, ved hvilke samfundet reagerer over for dem, der har begået lovovertrædelser⁵⁴ og som medfører retsfølger der i almindelighed fastsættes i et proportionalt forhold til lovovertrædelserne⁵⁵. I dansk ret udgør bøde og fængsel de almindelige straffe, jf. straffelovens § 31. Straffelovens specielle del og speciallovgivningen anvender disse som kriterier for kriminalisering.⁵⁶

3.3. Ansvarsplacering

I strafferetten er udgangspunktet, at ansvar vurderes individuelt. Når den samme lovovertrædelse begås af flere personer, forudsætter dette, at der foreligger et bevismæssigt grundlag for hver enkelt persons strafansvar efter reglerne om tilregnelser eller medvirken, hvorefter der kan rejses tiltale

⁵¹ Werlauff Selskabsret 11. udgave s. 23

⁵² Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 32

⁵³ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 33

⁵⁴ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 33

⁵⁵ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 34

⁵⁶ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 32

mod flere i anledning af samme lovovertrædelse⁵⁷. Ved medvirken kan der foreligge omstændigheder, som taler for strafnedsættelse eller helt for bortfald af straf, jf. straffelovens § 23.

Situationen er mere kompleks i tilfælde af juridiske personer. Det er det retlige udgangspunkt, at ansvar for enkeltpersoner og ansvar for juridiske personer ikke udelukker hinanden, men kan gøres gældende samtidigt⁵⁸. Der kan imidlertid forekomme tilfælde, hvor dette dog, ikke anses for hensigtsmæssig eller rimelig. Dette gør sig navnlig gældende, hvor bødeansvar pålægges både en enkeltmandsvirksomhed eller et interessentskab og ejeren personligt, idet det i realiteten er den samme fysiske person, der rammes.⁵⁹

Forarbejderne til straffelovens §§ 25-27 giver indtryk af, at lovgiver ikke nødvendigvis har haft til hensigt at fastsætte en klar og entydig regel om forholdet mellem kollektivansvar og individualansvar. Dette kommer eksempelvis til udtryk ved, at hverken kollektivansvar eller individualansvar er fastlagt som henholdsvis obligatorisk eller vejledende, ligesom det ene ikke er fastsat som sekundært i forhold til det andet. Praksis tyder derimod på, at der skal foretages en konkret vurdering af forholdene i den enkelte sag, ligesom der må tages stilling til den relevante speciallovgivning⁶⁰.

Der findes områder, hvor virksomhedsansvaret bør være det primære og føre til et tilsvarende højere bødeniveau, mens der kan gives afkald på at gøre personligt ansvar gældende, f.eks. over for underordnede ansatte, hvis uagtsomhed ikke er betydelig. I andre tilfælde kan forholdene tale for enten at fastholde individualansvaret alene eller at pålægge dette sammen med kollektivansvaret. I den forbindelse må der tages hensyn til, at kollektivansvaret ikke bør medføre en udhuling af det personlige ansvar, navnlig for personer på ledelsesniveau, ligesom der kan være grund til at undgå en unødvendig dobbelt strafforanstaltning.⁶¹

⁵⁷ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 211

⁵⁸ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 211

⁵⁹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 211

⁶⁰ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 211

⁶¹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 211

Ansvarsplacering udgør et centralt element i strafferetten, idet domstolene tager stilling til strafansvar, mens ansvarsplaceringen allerede fastlægges ved anklagemyndighedens valg af strafsubjekt(er).⁶²

I retspraksis har domstolene i tilfælde, hvor tiltale alene er rejst mod en fysisk person, påpeget, at der også kunne have været rejst tiltale mod en juridisk person. Modsat kan en situation, hvor både en fysisk og en juridisk person er tiltalt, ikke afhjælpes ved frifindelse af en skyldig fysisk person. I sådanne tilfælde kan retten i stedet inddrage kollektivansvarets fakultative karakter ved vurderingen af, om strafansvar skal gøres gældende over for den juridiske person⁶³.

3.4. Forbrydelse

Forbrydelser defineres som handlinger eller undladelser, der er fastsat i loven og belagt med en strafferamme. Betingede domme må ligeledes henregnes til de almindelige straffe, idet de består i, at fuldbyrdelsen af en idømt straf betingelsesvis udsættes i en prøvetid og bortfalder, hvis de fastsatte betingelser opfyldes⁶⁴.

Ud over de almindelige straffe kan der inden for den strafferetlige sanktionslære anvendes andre strafferetlige virkemidler, som på tværs af sanktionstyperne har både ligheder og forskelle i forhold til de ovenfor beskrevne straffe. Hertil hører blandt andet advarsler i politisager, økonomiske indgreb i form af bøder, frihedsberøvende eller frihedsbegrænsende foranstaltninger som tilsyn, samfundstjeneste og lægelig behandling, rettighedstab samt oprejsning til den forurettede, eksempelvis i form af mortifikation, ligesom der kan gives afkald på reaktion. Opregningen af disse strafferetlige virkemidler er ikke udtømmende, idet yderligere reaktionsformer kan forekomme. Listen over disse beskrevne strafferetlige virkemidler er ikke udtømmende, da den kan omfatte yderligere strafferetlige virkemidler.

Endvidere foreligger der i strafferetten et princip vedrørende kompetencespørgsmålet, hvorefter straf og retsfølger samt forhold, der kan sidestilles hermed, som udgangspunkt kun kan pålægges af domstolene. Dette princip er dog ikke absolut i dansk ret, idet bøde og konfiskation kan pålægges

⁶² Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave s. 212

⁶³ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave 212

⁶⁴ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 32

ved dom, indenretlig vedtagelse, politiets vedtagelse eller ved afgørelse truffet af anklagemyndigheden. Til gengæld skal tiltalefrafald altid godkendes af retten⁶⁵.

3.5. Objektivt individualansvar

Begrebet objektivt ansvar anvendes som en fælles betegnelse for to ansvarsformer: dels individuelt strafansvar uden skyld og dels det ansvar, der pålægges juridiske personer, f.eks. et aktieselskab⁶⁶. Selv om de to ansvarsformer henføres under samme betegnelse, er det væsentligt at sondre mellem dem, idet de udgør to forskellige fænomener inden for ansvarslæren⁶⁷. Sondringen mellem de to fænomener kan forstås således, at objektivt ansvar indebærer, at en enkeltperson pålægges strafansvar uden krav om forsæt eller uagtsomhed, mens kollektivansvar består i, at strafferetten pålægger en juridisk person ansvar, hvilket udgør en afvigelse fra det almindelige princip om, at strafansvar normalt pålægges fysiske personer⁶⁸.

Selv om objektivt ansvar og kollektivt ansvar adskiller sig fra hinanden, har de et fællestræk. Dette kommer til udtryk i situationer, hvor indehaveren af en enkeltmandsvirksomhed pålægges ansvar for fejl begået af virksomhedens ansatte⁶⁹.

Det er vigtigt at fastslå, at objektivt individualansvar alene kan pålægges med hjemmel i lov. jf. U 1948.849 H. Denne type hjemmel ift. objektivt individualansvar findes i over 20 speciallove og tilhørende bekendtgørelser⁷⁰.

Et andet udtryk, der anvendes til at beskrive objektivt ansvar, er driftsherreansvar, som ofte udgør det primære anvendelse⁷¹. Det er imidlertid ikke alene driftsherren, der selv fuldbyrder en handling eller undladelse, men ansvaret kan også knytte sig til dennes ansattes handlinger⁷², medmindre andet er fastsat ved lov.

⁶⁵ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 35

⁶⁶ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 203

⁶⁷ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 203

⁶⁸ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s.203

⁶⁹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, 203

⁷⁰ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 203 og 204

⁷¹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 204

⁷² Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 204

I dansk ret spiller objektivt ansvar for fysiske personer en væsentligt mindre rolle end ansvaret for juridiske personer, idet lovgiver har udvist særlig tilbageholdenhed med hensyn til anvendelsen af denne ansvarsform⁷³.

3.6. Kollektivansvar

Selv om det historisk har været omstridt, om bødestraf legitimt kunne anvendes over for juridiske personer, idet straf traditionelt er blevet opfattet som en retsfølge, der forudsætter personlig skyld og derfor alene kan rettes mod fysiske personer, har denne opfattelse ikke længere samme vægt i dansk ret⁷⁴.

Betænkning nr. 1289 af 1995 fastslår, at et retssystem som udgangspunkt ikke kan udelukke anvendelsen af straf over for juridiske personer, forudsat at retsfølgerne rammer den juridiske person direkte. Sanktioner, der udelukkende kan fuldbyrdes over for fysiske personer, herunder frihedsberøvelse og betingede domme til frihedsstraf, er således ikke omfattet af denne problemstilling⁷⁵. Ifølge Betænkning nr. 1289 af 1995 vil bødestraf udgøre den primære straf i for denne ansvarsform.

Udviklingen af større virksomheder og selskabsorganiserede enheder, navnlig aktieselskaber og anpartsselskaber, har ændret karakteren af ledelses- og ansvarsforholdene. Hertil kommer, at den strafferetlige særlovgivning er vokset betydeligt, særligt i det 20. århundrede, hvilket har medført en udvidelse af handle- og undladelsespligter, især inden for handel og industri⁷⁶.

I modsætning til objektivt individualansvar foreligger der kollektivansvar, også benævnt selskabs- og myndighedsansvar, som retter sig mod en juridisk person frem for en fysisk person.⁷⁷ Bødestraf er den mest nærliggende sanktionsform i denne sammenhæng, men konfiskation kan ligeledes komme på tale⁷⁸, endvidere fastslog Højesteret i U. 2014.1540 H, at der ud over bødestraf og konfiskation også kan anvendes rettighedsfrakendelse efter straffelovens § 79 over for en juridisk person.

⁷³ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 204

⁷⁴ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 34

⁷⁵ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 33 og 34

⁷⁶ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 34

⁷⁷ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 205

⁷⁸ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 205

Historisk set blev reglerne om kollektivansvar væsentligt ændret ved lov nr. 474 af 12. juni 1996 på baggrund af en betænkning fra Straffelovsrådet. Et centralt formål med revisionen var at indføre generelle regler om ansvar i straffeloven⁷⁹, idet der i de mere end 200 korte og ensartede speciallovsbestemmelser om kollektivansvar ikke fandtes en fælles regulering, særligt med hensyn til de overordnede betingelser for ansvar.⁸⁰

Der var samtidig behov for at genoverveje afgrænsningen af, hvem der kunne være ansvarssubjekter, idet denne på visse områder havde vist sig at være for snæver. De overordnede regler herom er i dag samlet i straffelovens §§ 25-27 (kapitel 5) under overskriften "Straffansvar for juridiske personer".

Bestemmelserne ændrer ikke ved, at fysiske personer fortsat kan ifalde ansvar efter reglerne om medvirken, men supplerer disse med et generelt grundlag for kollektivansvar. Straffeloven indeholdt oprindeligt ingen fælles regulering af strafansvar for juridiske personer på tværs af det strafferetlige område. Det daværende udgangspunkt var derfor, at spørgsmålet om udvidelse af ansvar måtte afgøres konkret inden for hvert enkelt område ud fra hensyn til praktisk anvendelighed og effektiv strafhåndhævelse.

Den centrale og overordnede bestemmelse for dette område er i dag straffelovens § 25.

Kapital 4. Relevante bestemmelser

I kapitel 4 redegør specialet for og analyserer de relevante bestemmelser. Fokus er primært rettet mod straffelovens kapitel 5 om strafansvar for juridiske personer, §§ 25-27, men kapitlet inddrager også straffelovens § 306 om det udvidede anvendelsesområde for strafansvar for juridiske personer samt rigsadvokatens meddelelse om juridiske personers strafansvar.

⁷⁹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 205 og 206

⁸⁰ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 206

4.1. Straffelovens § 25

Straffelovens kapitel 5 fastlægger reglerne om strafansvar for juridiske personer. Udformningen af disse bestemmelser bygger på Betænkning nr. 1289 af 1995, som dannede grundlag for den lovændring, der ved lov nr. 474 af 12. juni 1996 med ikrafttræden den 1. juli 1996 indsatte §§ 25-27 i straffeloven⁸¹. Med udgangspunkt i den hidtidige strafferetlige teori om begrundelsen for virksomhedsansvar fremlagde Straffelovrådet i betænkningen forslag til udformningen af et generelt og sammenhængende regelsæt for strafansvar for juridiske personer⁸².

Som tidligere nævnt i specialet har det været anerkendt, at strafferetligt ansvar for selskaber forudsætter en udtrykkelig lovhjemmel, jf. U 1884.1129 H. På denne baggrund valgte Straffelovrådet at rette sit fokus mod den lovtekniske udformning af en sådan hjemmel⁸³.

Rådet konkluderede, at det foretrak den såkaldte udfyldningsmodel, hvorefter strafansvar for juridiske personer forudsætter særskilt hjemmel i den relevante speciallov⁸⁴. Dette princip blev senere lovfæstet i straffelovens § 25. Herved blev der ikke indført et generelt strafansvar for juridiske personer for overtrædelser af straffeloven, men alene et ansvar, der beror på udtrykkelig lovhjemmel⁸⁵.

Bestemmelsen ordlyd er som følgende:

En juridisk person kan straffes med bøde, når det er bestemt ved eller i medfør af lov.

Straffelovens § 25 fastslår, at en juridisk person kan pålægges strafansvar i form af bøde, når dette er bestemt ved eller i medfør af lov. Bestemmelsen udgør dermed det grundlæggende udgangspunkt for en teoretisk legitimitet for strafansvar for juridiske personer i dansk ret og markerer et klart brud med den traditionelle rets teoretisk udgangspunkt om, at strafansvar alene kan pålægges fysiske personer.

⁸¹ Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold s. 295

⁸² Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold s. 295

⁸³ Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold s. 295

⁸⁴ Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold s. 295

⁸⁵ Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold s. 295

Bestemmelsen har karakter af en rammebestemmelse, idet den ikke i sig selv kriminaliserer bestemte handlinger, men forudsætter supplerende hjemmel i speciallovgivningen eller administrative forskrifter udstedt i medfør heraf.

4.2. Straffelovens § 26 (ansvarssubjekter)

Tidligere indeholdt speciallovgivningen ofte en sædvanlig formulering, hvorefter bødeansvar kunne pålægges *et aktieselskab, anpartsselskab, andelsselskab eller lignende*. Denne opregning af ansvarssubjekter blev ved lovrevisionen i 1996 erstattet af en mere generel regulering i straffelovens § 26.

Bestemmelsen har følgende ordlyd:

Bestemmelser om strafansvar for selskaber m.v. omfatter, medmindre andet er bestemt, enhver juridisk person, herunder aktie-, anparts- og andelsselskaber, interessentskaber, foreninger, fonde, boer, kommuner og statslige myndigheder.

Stk. 2. Endvidere omfatter sådanne bestemmelser enkeltmandsvirksomheder, for så vidt disse navnlig under hensyn til deres størrelse og organisation kan sidestilles med de i stk. 1 nævnte selskaber.

Kredsen af ansvarssubjekter vedrørende juridiske personers strafansvar er fastlagt i straffelovens § 26⁸⁶. På tidspunktet for lovrevisionen ville det have været praktisk urealistisk at foretage samtidige ændringer i hele speciallovgivningen. Dette understøtter rationalet bag, at afgrænsningen af ansvarssubjekter i stedet blev samlet i en generel bestemmelse i straffelovens §26⁸⁷.

I forbindelse med nyere ændringer af speciallovgivningen er de tidligere detaljerede formuleringer i stigende omfang blevet afløst af generelle henvisninger til straffelovens § 26. Dette sker typisk gennem en standardiseret bestemmelse, hvorefter selskaber m.v. juridiske personer kan pålægges strafansvar efter reglerne i straffelovens kapitel 5⁸⁸. På enkelte områder inden for

⁸⁶ Lasse Lund Madsen, *Strafbar medvirken i erhvervsforhold* s. 306

⁸⁷ Lars Bo Langsted, *Waaben Strafferettens almindelige del*, 6. reviderede udgave., s. 207

⁸⁸ Lars Bo Langsted, *Waaben Strafferettens almindelige del*, 6. reviderede udgave, s. 207

speciallovgivningen kan særlige hensyn gøre det nødvendigt at fravige den generelle regulering i straffelovens § 26. Ved sådanne forhold valgte lovgiver at indsætte en særskilt og mere specifik bestemmelse om ansvarssubjekter. Det ændrer dog ikke ved, at næsten alle centrale bestemmelser i speciallovgivningen gennem de seneste år er blevet revideret med henblik på at bringe dem i overensstemmelse med den generelle ordning⁸⁹.

Straffelovens § 26 omfatter en bred kreds af ansvarssubjekter, som overordnet kan opdeles i tre kategorier:

Den første kategori omfatter juridiske personer i almindelighed, herunder blandt andet aktie-, anparts- og andelsselskaber, interessentskaber, foreninger, fonde og boer, jf. straffelovens § 26, endvidere giver bestemmelsen mulighed for, at kredsen af ansvarssubjekter kan udvides, hvis der foreligger særskilt lovhjemmel hertil. I praksis ses en sådan udvidelse dog kun undtagelsesvis, hvilket hænger sammen med, at bestemmelsen allerede fastlægger en vidtgående afgrænsning af, hvilke juridiske enheder der kan pålægges strafansvar⁹⁰.

Den anden kategori af ansvarssubjekter omfatter offentlige enheder, idet straffelovens § 26, stk. 1, også finder anvendelse på kommuner og statslige myndigheder. Herved omfattes desuden de enheder, der organiseres som kommunale fællesskaber⁹¹. En sådan type ansvarssubjekt var i en længere periode ikke kendt i strafferetten⁹², men ved retspraksis blev anerkendt, som et ansvarssubjekt jf. U 1986.183.

At statslige myndigheder og kommuner kan udgøre ansvarssubjekter efter straffelovens § 26, er ikke udtryk for, at lovovertrædelser begået af denne typeenheder forekommer hyppigt. Bestemmelsen afspejler derimod, at offentlige myndigheder i deres virksomhed kan overtræde lovgivningen på tilsvarende måde som private virksomheder⁹³.

Den tredje kategori af ansvarssubjekter efter straffelovens § 26 omfatter enkeltmandsvirksomheder, jf. § 26, stk. 2. Det er imidlertid ikke samtlige enkeltmandsvirksomheder, der er omfattet af

⁸⁹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, 206

⁹⁰ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 207

⁹¹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, 207

⁹² Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, 207

⁹³ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, 207

bestemmelsen, idet det er virksomhedens omfang og karakter, der er afgørende for, om den kan ligestilles med et selskab som omhandlet i § 26, stk. 1.⁹⁴

Der har imidlertid været en vis usikkerhed om, hvor grænsen for anvendelsen af bestemmelsen bør trækkes. På den ene side findes der liberale erhverv, såsom landbrug, håndværk, detailhandel og restaurationsvirksomhed, som ofte drives af en enkelt ejer med direkte indsigt i virksomhedens drift, overblik over forholdene og kompetence til at træffe beslutninger. I sådanne mindre virksomheder vil det som udgangspunkt være mindre hensigtsmæssigt at statuere et særskilt virksomhedsansvar, idet der allerede består et personligt ansvar for ejeren, såfremt denne begår fejl eller forsømmelser⁹⁵.

På den anden side forekommer der enkeltmandsvirksomheder af et sådant omfang, at de, selv om de ejes af en person, i praksis er organiseret på samme måde som aktie- og anpartsselskaber. I disse tilfælde taler hensynet til ligebehandling for, at virksomhederne underlægges samme ansvar som virksomheder, der formelt er organiseret i selskabsform⁹⁶.

Det forudsætter derfor en konkret vurdering af den enkelte virksomhed, før der kan statueres virksomhedsansvar over for en enkeltmandsvirksomhed. I denne vurdering vil virksomhedens størrelse ikke alene kunne fastlægges ud fra antallet af ansatte, idet dette kriterium næppe er tilstrækkeligt til at give et dækkende billede af virksomhedens faktiske omfang.⁹⁷

I tilfælde af tvivl vil det imidlertid være muligt for anklagemyndigheden, domstolene og øvrige relevante myndigheder at vurdere, om en enkeltmandsvirksomhed kan anses som et ansvarssubjekt efter straffelovens § 26, stk. 2. Denne vurdering kan foretages på baggrund af virksomhedens karakteristiske træk, herunder blandt andet antallet af ansatte, en eventuel organisatorisk opdeling i afdelinger samt graden af arbejdsdeling og intern kompetence- og ansvarsfordeling på forskellige ledelsesniveauer⁹⁸.

Udformningen af straffelovens § 26, stk. 2, har til formål at modvirke, at myndighederne anvender bestemmelsen mekanisk ved automatisk at pålægge kollektivt ansvar over for mindre og enkelt

⁹⁴ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 207

⁹⁵ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 207

⁹⁶ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 207

⁹⁷ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 208

⁹⁸ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 208

organiserede virksomheder af praktiske hensyn. Forarbejderne til bestemmelsen understreger derfor, at ansvarsplaceringen skal bero på en konkret vurdering i den enkelte sag frem for på faste og skematiske kriterier⁹⁹.

Vurderingen skal således tage sigte på, om en enkeltmandsvirksomhed i realiteten kan sidestilles med de organisatoriske strukturer, der kendetegner aktie- og anpartsselskaber¹⁰⁰.

Med henvisning til forarbejderne anføres det undertiden, at en forudsætning for, at en enkeltmandsvirksomhed kan omfattes af straffelovens § 26, stk. 2, som ansvarssubjekt, er, at virksomheden har et vist omfang, eksempelvis mindst 20 ansatte. Et sådant kriterium kan imidlertid ikke tillægges afgørende betydning i sig selv, jf. det tidligere anførte, idet bestemmelsen har til formål at muliggøre ansvarsplacering i situationer, hvor en lovovertrædelse er begået som led i virksomhedens drift, men hvor det ikke er muligt at identificere en konkret ansvarlig person¹⁰¹. I MAD 2014.260 B blev betingelserne for at pålægge en enkeltmandsvirksomhed strafansvar ikke anset for opfyldt, idet virksomheden alene havde otte ansatte.

Afslutningsvis skal det fremhæves, at strafansvar ligeledes kan pålægges foreninger, jf. U. 1993.551 H.

4.3. Straffelovens § 27 (materielle betingelser)

Straffelovens § 27, stk. 1, fastlægger de materielle betingelser for, hvornår en juridisk person kan pådrage sig strafansvar. Bestemmelsen bygger overordnet på to grundlæggende forudsætninger, nemlig et objektivt og et subjektivt krav¹⁰².

Ordlyden af bestemmelsen lyder følgende:

Strafansvar for en juridisk person forudsætter, at der inden for dens virksomhed er begået en overtrædelse, der kan tilregnes en eller flere til den juridiske person knyttede personer eller den

⁹⁹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 207 og 208

¹⁰⁰ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 208

¹⁰¹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 208

¹⁰² Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold s. 309

juridiske person som sådan. For så vidt angår straf for forsøg, finder § 21, stk. 3, tilsvarende anvendelse.

Stk. 2 Statslige myndigheder og kommuner kan alene straffes i anledning af overtrædelser, der begås ved udøvelse af virksomhed, der svarer til eller kan sidestilles med virksomhed udøvet af private.

Det objektive kriterium består af to elementer, nemlig et funktionelt og et personelt¹⁰³. Det første element, som er det funktionelle aspekt af straffelovens § 27 indebærer, at der skal foreligge en tilstrækkelig sammenhæng mellem lovovertrædelsen og den juridiske persons virksomhed.

Strafansvar kan således kun komme på tale, hvis handlingen eller undladelsen har en klar tilknytning til virksomhedens aktiviteter. Overtrædelser, som medarbejdere begår uden relation til arbejdet og i rent private sammenhænge, kan derfor ikke henføres til den juridiske person. Eksempelvis vil private handlinger foretaget af en medarbejder i relation til virksomhedens varevogn falde uden for rammerne af det kollektive ansvar¹⁰⁴.

Spørgsmålet om, hvorvidt et selskab kan ifalde strafansvar for en overtrædelse begået af en ekstern part, som selskabet har indgået aftale med om udførelsen af en bestemt opgave, beror på en fortolkning af den relevante lovgivning. Det kan således ikke udelukkes, at en virksomhed pålægges strafansvar for overtrædelser begået som led i samarbejde med en anden virksomhed, jf. U 1994.158 H.

I visse særlige tilfælde kan den manglende sammenhæng mellem handlingen og virksomheden føre til frifindelse. Dette kan være tilfældet, hvis den pågældende adfærd fremstår så usædvanlig eller ekstraordinær, at den ikke med rimelighed kan henføres til virksomhedens drift. I sådanne situationer må det lægges til grund, at handlingen falder uden for virksomhedens område og dermed ikke kan begrunde et strafferetligt ansvar for den juridiske person¹⁰⁵.

¹⁰³ Lasse Lund Madsen, *Strafbar medvirken i erhvervsforhold* s. 309

¹⁰⁴ Lars Bo Langsted, *Waaben Strafferettens almindelige del*, 6. reviderede udgave, s. 208

¹⁰⁵ Lasse Lund Madsen, *Strafbar medvirken i erhvervsforhold* s. 309

Anvendelsesområdet for en sådan undtagelse anses for, at være meget begrænset. Det forhold, at en medarbejder handler på en uhensigtsmæssig måde eller tilsidesætter klare instrukser, er som udgangspunkt ikke tilstrækkeligt til at afskære den funktionelle tilknytning. Selv markante afvigelser fra interne retningslinjer vil derfor normalt fortsat kunne anses for begået inden for rammerne af virksomhedens virksomhed¹⁰⁶.

Det andet element er bestemmelsens personelle side der knytter sig til, hvem der har foretaget den strafbare handling eller undladelse. For at en juridisk person kan ifalde strafansvar, kræves det, at overtrædelsen er begået af en person, som har en vis tilknytning til virksomheden. Denne tilknytning omfatter ikke alene virksomhedens formelle ansatte, men kan også række videre til andre personer, der handler på virksomhedens vegne. Hvor grænsen for en sådan tilknytning præcist skal drages, er imidlertid ikke fastlagt entydigt¹⁰⁷.

Den anden grundlæggende betingelse for strafansvar for juridiske personer vedrører det subjektive kriterium, som knytter sig til kravet om tilregnelser. Skyldvurderingen kan enten henføres til en fysisk person, der er tilknyttet virksomheden, eller til virksomheden som sådan. Ved vurderingen af selskabsansvaret skal de subjektive krav, der følger af den bestemmelse, som er overtrådt, lægges til grund, idet den relevante lovgivnings skyldkrav er afgørende for, hvilken form for tilregnelser der kræves¹⁰⁸.

Udgangspunktet for skyldvurderingen følger af straffelovens § 19. Herefter vil simpel uagtsomhed kunne føre til strafansvar for en juridisk person ved overtrædelser af speciallovgivningen, når dette er hjemlet, mens der som udgangspunkt kræves forsæt ved overtrædelser af straffeloven. Kravet om tilregnelser efter straffelovens § 27 indebærer således, at selskabsansvar ikke kan karakteriseres som et objektivt strafansvar¹⁰⁹.

I relation til straffelovens § 27, stk. 1, kan der sondres mellem to former for skyldbedømmelse, som hver for sig kan danne grundlag for strafansvar for en juridisk person. For det første kan en handling eller undladelse være begået med forsæt eller uagtsomhed og på visse retsområder grov uagtsomhed hos en fysisk person, der er tilknyttet virksomheden¹¹⁰. I sådanne tilfælde anvendes de subjektive

¹⁰⁶ Lasse Lund Madsen, *Strafbar medvirken i erhvervsforhold* s. 309

¹⁰⁷ Lasse Lund Madsen, *Strafbar medvirken i erhvervsforhold* s. 310

¹⁰⁸ Lasse Lund Madsen, *Strafbar medvirken i erhvervsforhold* s. 311

¹⁰⁹ Lasse Lund Madsen, *Strafbar medvirken i erhvervsforhold* s. 311

¹¹⁰ Lars Bo Langsted, *Waaben Strafferettens almindelige del*, 6. reviderede udgave, s. 210

betingelser, som den relevante speciallov opstiller for den pågældende overtrædelse, ved vurderingen af tilregnelsen¹¹¹.

Når selskabsansvaret bygger på enkeltpersoners strafbare adfærd, beskrives ansvaret ofte som et afledt eller hæftelseslignende ansvar. Det er i denne sammenhæng muligt, men ikke en forudsætning, at strafansvaret for den pågældende fysiske person gøres gældende samtidig med selskabsansvaret i den konkrete sag¹¹².

Bestemmelsens sidste led i ordlyden henviser til større eller lignende virksomheder¹¹³. Denne type virksomheder er typisk kendetegnet ved en kompleks organisatorisk opbygning med flere led, funktioner og en udpræget arbejdsdeling. En sådan struktur kan gøre det vanskeligt at placere strafansvar hos en konkret medarbejder, idet virksomhedens størrelse og organisering kan vanskeliggøre afklaringen af, hvem der har haft den relevante kompetence, hvilket ansvarsområde der har været gældende, samt hvem der har handlet på det pågældende tidspunkt¹¹⁴. Endvidere kan en virksomhed ifalde strafansvar, hvis den ikke gennem passende instruktioner, organisatoriske foranstaltninger, kontrolmekanismer eller ansættelse af ledere på centrale poster har gjort, hvad der med rimelighed kunne forventes for at forebygge lovovertrædelser¹¹⁵.

Det anførte synspunkt kan også finde anvendelse i situationer, hvor en konkret enkeltperson kan identificeres som strafskyldig. I sådanne tilfælde vil en selvstændig vurdering af virksomhedens skyld imidlertid ikke have afgørende betydning som følge af bestemmelsens første led.¹¹⁶ Omvendt vil der kunne foreligge straffrihed i tilfælde, hvor det kan lægges til grund, at virksomheden med rimelighed har truffet de nødvendige foranstaltninger for at forebygge den pågældende lovovertrædelse¹¹⁷. Der kan endvidere forekomme situationer, hvor det ikke er muligt for virksomheden at gennemføre de foranstaltninger, som normalt må forventes iværksat for at forhindre lovovertrædelser. Dette kan eksempelvis være tilfældet ved hændelser som naturfænomener, herunder lynnedslag, uforudsete strømafbrydelser, bevidste sabotagehandlinger, trafikuheld med farligt gods eller skjulte fejl ved leverede maskiner, som ikke med rimelighed

¹¹¹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 210

¹¹² Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 210

¹¹³ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 210

¹¹⁴ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 210

¹¹⁵ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 210

¹¹⁶ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 210

¹¹⁷ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 211

kunne være konstateret gennem kontrol. Ligeledes kan der foreligge omstændigheder præget af så ekstraordinære eller komplekse forløb, at det ikke kan kræves, at virksomheden på forhånd har etableret procedurer, der tager højde for enhver tænkelig eventualitet¹¹⁸.

Afslutningsvist kan det opsummeres, at der er et bærende hensyn bag straffelovens § 27 er, at en juridisk person kan ifalde strafansvar for overtrædelser begået af personer, der handler inden for virksomhedens organisation. Dette ansvar omfatter alle ansatte, uanset deres placering i hierarkiet, fra medarbejdere uden ledelsesfunktioner til personer på ledelsesniveau. Virksomhedens virksomhed må således anses som summen af de handlinger, der udføres af dens ansatte, og ikke alene som et resultat af ledelsens dispositioner¹¹⁹.

Som følge heraf henføres de ansattes fejl i første omgang til virksomheden selv. Dette hænger tæt sammen med den grundlæggende begrundelse for selskabsansvaret som strafferetlig ansvarsform, idet ansvaret placeres hos det retssubjekt, der direkte har fordel af virksomhedens aktiviteter og dermed også af eventuelle overtrædelser, nemlig selskabet¹²⁰.

4.4. Straffelovens § 306 (bredere anvendelsesområde)

Straffelovens § 306 blev indført i år 2000 og gav i sin oprindelige udformning mulighed for at pålægge selskaber strafansvar for enkelte nærmere afgrænsede overtrædelser af straffeloven. I 2001 blev bestemmelsen udvidet, så selskabsansvaret omfattede overtrædelser begået med henblik på at opnå vinding for selskabet. Ved ændringen i 2002, som skete i forbindelse med vedtagelsen af terrorlovgivningen, blev bestemmelsen yderligere udvidet til, at selskabsansvaret kom til at omfatte alle overtrædelser af straffeloven, der var begået for at skaffe selskabet vinding¹²¹.

Bestemmelsen lyder som følgende:

“Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i 5. kapitel for overtrædelse af denne lov.”

¹¹⁸ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 211

¹¹⁹ Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold s. 313

¹²⁰ Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold s. 313

¹²¹ Kommenteret straffelov, speciel del 12. udgave, s. 803

Straffelovens § 306 har derfor en tæt sammenhæng med straffelovens §§ 25–27, som tilsammen udgør straffelovens kapitel 5. Bestemmelsen fastslår udtrykkeligt, at juridiske personer kan ifalde strafansvar for overtrædelser af straffeloven. Dette forudsætter imidlertid, at betingelserne i straffelovens § 27 er opfyldt. Det indebærer, at der som led i den juridiske persons virksomhed skal være begået en strafbar handling eller undladelse, som kan henføres til en eller flere personer, der er tilknyttet virksomheden, eller til virksomheden som sådan.

Tilregnelseret beror på den konkrete strafbestemmelse. En juridisk person kan derfor i princippet pålægges bødestraf for en uagtsom lovovertrædelse, såfremt uagtsomhed er kriminaliseret i relation til den pågældende bestemmelse.

Kredsen af potentielle ansvarssubjekter omfatter navnlig aktie-, anparts- og andelsselskaber, interessentskaber, foreninger, fonde, boer, kommuner og statslige myndigheder, jf. straffelovens § 26, stk. 1. Hertil kommer enkeltmandsvirksomheder, som kan ifalde strafansvar, hvis de under hensyn til deres omfang og organisatoriske struktur kan sidestilles med de i bestemmelsen nævnte selskabsformer, jf. § 26, stk. 2¹²².

Statslige myndigheder og kommuner kan kun straffes for overtrædelser begået i forbindelse med aktiviteter, der svarer til eller kan sidestilles med private virksomheders, jf. § 27, stk. 2¹²³.

Selv om anvendelsesområdet for strafansvar for juridiske personer er blevet væsentligt udvidet ved kodificeringen af straffelovens § 306, fremgår det af bemærkningerne til lovforslag L 35 af 31. maj 2002, pkt. 2.3.1.2, at visse forbrydelser som drab, vold, voldtægt og hærværk typisk begås uden for gerningspersonens ansættelsesforhold. Selv når sådanne handlinger måtte finde sted i tilknytning til arbejdet, vil de som udgangspunkt fremstå som fremmede og atypiske i forhold til selskabets virksomhed.

Omvendt er overtrædelser såsom afgivelse af urigtige erklæringer, bestikkelse, bedrageri, skatte- og momssvig samt EU-svig karakteristiske områder, hvor der ofte vil kunne statuere selskabsansvar¹²⁴.

¹²² Jørn Vestergaard, *Forbrydelser og andre strafbare forhold*, 3. udgave. S. 305

¹²³ Jørn Vestergaard, *Forbrydelser og andre strafbare forhold*, 3. udgave. S. 305

¹²⁴ Kommenteret straffelov, speciel del 12. udgave, s. 804

4.5. Rigsadvokatens meddelelse om juridiske personers strafansvar

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Strafansvar for juridiske personer (CIR1H nr 11550 af 17/04/2015), fastlægger retningslinjer for politiets og anklagemyndighedens behandling af sager, hvor der kan gøres strafansvar gældende over for juridiske personer. Meddelelsen tager udgangspunkt i straffelovens kapitel 5, hvor rigsadvokaten gennemgår og præciserer de materielle betingelser og de processuelle rammer for efterforskning og tiltalerejsning.

Meddelelsen opstiller nærmere retningslinjer for, hvornår der tillige bør rejses tiltale mod ledelse eller ansatte, navnlig i tilfælde hvor der er handlet forsætligt eller udvist grov uagtsomhed. Der sondres endvidere mellem forskellige virksomhedstyper, herunder selskaber med enerådige ejere, enkeltmandsvirksomheder samt offentlige myndigheder, idet sidstnævnte kun kan ifalde strafansvar, når de handler i egenskab af driftsherre og ikke som led i egentlig myndighedsudøvelse.

Rigsadvokatmeddelelsen behandler desuden særlige problemstillinger vedrørende moder- og datterselskaber, forsøg og medvirken samt udvalgte særlovsområder, hvor ansvarsplaceringen kan afvige fra de almindelige retningslinjer, herunder ved objektivt individualansvar. Endelig fastslås det, at juridiske personer alene kan straffes med bøde, og at bødeudmålingen skal ske under hensyntagen til overtrædelsens grovhed, virksomhedens økonomiske forhold samt den opnåede eller tilsigtede økonomiske fordel.

Afslutningsvis kan det konkluderes at Rigsadvokatens meddelelse fungerer som en tjekliste, der sikrer, at den processuelle fremgangsmåde følges korrekt, og at de materielle betingelser for strafansvar overholdes.

Kapitel 5. Retspraksis

Kapitel 5 har specialet til formål at belyse, hvordan den gældende retstilstand om strafansvar for juridiske personer er udviklet. For at opnå en forståelse af gældende ret er det nødvendigt at inddrage den retspraksis, der ligger forud herfor. Strafansvar for juridiske personer har historisk været et omdiskuteret emne, både i et retshistorisk og et retsteoretisk perspektiv, og spørgsmålet har tillige været genstand for domstolenes prøvelse, hvor juridiske personers strafansvar er blevet vurderet.

På denne baggrund vil der ved anvendelse af den retsdogmatiske metode blive foretaget analyser af seks domme. I tilknytning hertil vil der blive fremsat konkluderende bemærkninger til de enkelte domme.

5.1. U 1884.1129 H – LATRIN DOMMEN:

I sag 71/1884 var aktieselskabet Kjøbenhavns Renovationskompagni tiltalt i en offentlig politisag for overtrædelse af et af Justitsministeriet stadfæstet tillæg til sognets sundhedsvedtægter. Myndighederne havde fastsat en frist til den 1. november 1882 for, at selskaberne skulle indstille deponeringen af latrinaffald på Utterslev Mark og andre steder i sognet. Hjemlen til denne regulering var blevet godkendt af Justitsministeriet den 24. november 1881. Efter fristens udløb fortsatte Kjøbenhavns Renovationskompagni imidlertid med deponering af latrinaffald.

5.1.2. Anklagemyndigheden og tiltaltes påstand

Anklagemyndigheden gjorde gældende, at tillægget havde fornøden lovhjemmel i sundhedsvedtægterne af 12. januar 1858, og at disse bestemmelser også fandt anvendelse ved tiltale mod selskaber. Det blev endvidere anført, at Justitsministeriets fastsættelse af fristen den 24. november 1881 ikke forudsatte forudgående forhandlinger.

Selskabet, der var repræsenteret ved sin bestyrelsesformand og forretningsfører, gjorde derimod gældende, at hjemlen var ugyldig. Det blev anført, at tillægget alene regulerede en del af sognet, samt at der ikke havde fundet forudgående forhandlinger sted fra myndighedernes side.

5.1.3. Landsover- samt Hof- og Stadsrettens Dom af 7 August 1883

Sagen blev indbragt for Københavns Amts nordre Birks politiret. Selvom tiltalen var rettet mod aktieselskabet Kjøbenhavns Renovationskompagni, blev sagen ført gennem selskabets bestyrelsesformand, overretsprokurator Casse, samt selskabets forretningsfører V. Hansen. Begge mødte i retten som repræsentanter for selskabet.

Aktieselskabet var tiltalt for overtrædelse af § 1 i et tillæg til sundhedsvedtægterne for Brønshøj Sogn af 24. november 1881. Det pågældende område henhørte under Sankt Stefans Sogn.

Overtrædelsen bestod i, at selskabet fortsat havde tømt latrinindhold på sin opbevaringsplads efter udløbet af den fastsatte frist.

Retten fastslog, at strafansvar ikke kunne pålægges et aktieselskab som sådant. På denne baggrund blev selskabet frifundet for den offentlige tiltale, og sagens omkostninger blev pålagt det offentlige.

5.1.4. Højesteretsdom

Højesteret lagde efter sagens oplysninger til grund, at aktieselskabet Kjøbenhavns Renovationskompagni havde overskredet den frist, der i medfør af § 1 i det af Justitsministeriet den 24. november 1881 stadfæstede tillæg til sundhedsvedtægterne for Brønshøj Sogn var fastsat for indstilling af selskabets latrinoplag på Utterslev Mark. Det blev således lagt til grund, at selskabets bestyrelse efter fristens udløb den 1. november 1882 fortsat havde ladet latrinaffald tilføre oplagspladsen.

Højesteret afviste selskabets indsigelser om, at tillægget til sundhedsvedtægterne eller den relevante bestemmelse heri skulle være i strid med gældende lovgivning. Retten fremhævede i den forbindelse, at det forhold, at tillægget alene fandt anvendelse på en del af sognet, ikke kunne begrunde ugyldighed, idet særlige sanitære forhold i bestemte områder kan nødvendiggøre særskilte reguleringer. Endvidere fandt Højesteret, at bestemmelsen om nedlæggelse af latrinoplaget ikke var rettet specifikt mod en eksisterende virksomhed, men udgjorde en konkret anvendelse af et forudgående generelt forbud mod oplag af gødning i større omfang. Det blev desuden fastslået, at bestemmelsen ikke savnede lovhjemmel, selv om den medførte ophør af en bestående virksomhed og var truffet uden forudgående forhandling med virksomhedens udøvere om en eventuel omlægning.

På denne baggrund fandt Højesteret, at der var indtrådt strafansvar i medfør af § 2 i lov om tilvejebringelse af sundhedsvedtægter af 12. januar 1858 som følge af overtrædelsen af den pågældende bestemmelse. Højesteret fandt videre, at dette ansvar efter sagens karakter måtte påhvile selskabets ledelse. Under henvisning til de forklaringer, der var afgivet for politiretten og Højesteret, fandtes ansvaret konkret at skulle pålægges selskabets bestyrelsesformand, overretsprokurator Casse, og selskabets forretningsfører Vilhelm Hansen. Den måde, hvorpå sagen var anlagt ved politiretten, kunne ikke føre til et andet resultat.

Den straf, der herefter blev fastsat, blev under hensyn til omstændighederne bestemt til en bøde på 60 kr., som de nævnte personer blev pålagt at betale solidarisk til juridiktionens politikasse. Endvidere blev de pålagt solidarisk at betale sagens omkostninger, herunder salær til anklagemyndigheden samt salær til de beskikkede sagførere for Højesteret.

5.1.5. Konkluderende bemærkninger

Højesteretsdom i U 1884.1129, fastlægger et tidligt og grundlæggende princip i dansk strafferet om, at bødeansvar for juridiske personer ikke kan statueres uden udtrykkelig lovhjemmel. Dommen markerer således et klart udgangspunkt for den historiske udvikling af selskabsansvaret, hvorefter juridiske personer som sådanne ikke kunne ifalde strafansvar i mangel af en klar hjemmel i lovgivningen¹²⁵.

Højesteret tiltrådte i sagen frifindelsen af aktieselskabet Kjøbenhavns Renovationskompagni med den begrundelse, at der ikke forelå hjemmel til at pålægge selskabet bødeansvar. Samtidig præciserede Højesteret imidlertid, at der faktisk var begået en overtrædelse, og at strafansvaret i stedet måtte påhvile de personer, der forestod selskabets ledelse. Ansvarssubjektet blev således flyttet fra den juridiske person til de fysiske personer, der havde handlet på selskabets vegne, nemlig bestyrelsesformanden og forretningsføreren¹²⁶.

Samlet set viser dommen, at fraværet af selskabsansvar ikke medførte straffrihed, men derimod førte til en individualisering af ansvaret. U 1884.1129 udgør dermed et centralt retshistorisk eksempel på den tidlige afgrænsning mellem juridisk og personligt strafansvar og danner et vigtigt udgangspunkt for forståelsen af den senere udvikling, hvor lovgivningen gradvist har åbnet mulighed for at pålægge kollektive enheder selvstændigt strafansvar.

5.2. U 1948.849 H - Beværterdommen

Ved Københavns Byret var beværter Thorkil Edmund Larsen, født den 8. februar 1896 i København, tiltalt for overtrædelse af lov nr. 129 af 15. marts 1939 § 33, stk. 2, jf. § 35, stk. 3. Anklagemyndighedens påstand var, at tiltalte den 19. januar 1946 i sin egenskab af indehaver af restauranten Hollænderbyen, beliggende på Anders Henriksensgade, havde ladet tjener Kaj Poulsen

¹²⁵ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar, Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 20

¹²⁶ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar, Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 20

skænke en stærk drik til en person, der allerede måtte anses for beruset, under dennes virke som tjener på restauranten.

Lov nr. 129 af 15. marts 1939 § 33, stk. 2, jf. § 35, stk. 3, regulerer tilfælde, hvor der skænkes yderligere alkohol til en person, som antages at være beruset.

5.2.1 Byrettens dom

Ved dom af 20. marts 1946 fandt Københavns Byret, at tiltaltes egen forklaring udgjorde tilstrækkeligt bevis for, at han havde gjort sig skyldig i overtrædelse af lov nr. 129 af 15. marts 1939 § 33, stk. 2, jf. § 35, stk. 3. Tiltalte blev herefter idømt en bøde på 100 kr., subsidiært hæfte i 10 dage, hvilket indebærer, at frihedsstraf skulle fuldbyrdes i tilfælde af manglende betaling af bøden.

5.2.2 Østre Landsrets dom

Tiltalte, Thorkil Edmund Larsen, ankede dommen af 20. marts 1946, afsagt af Københavns Byret i sag nr. 1349/1946, med påstand om frifindelse. Tiltalte gjorde gældende, at han, selv om han var ejer af restauranten Hollænderbyen, ikke var til stede på tidspunktet, hvor tjeneren skænkede den stærke drik til den angiveligt berusede person. Endvidere anførte tiltalte, at han både mundtligt og skriftligt havde instrueret sine ansatte om, at berusede personer ikke måtte skænkes yderligere alkohol.

Anklagemyndigheden nedlagde påstand om stadfæstelse af byrettens dom under henvisning til, at den idømte straf var passende. Ved dom af 10. oktober 1946 gav Østre Landsret anklagemyndigheden medhold og stadfæstede byrettens dom.

5.2.3. Højesteret dom

Ved Højesterets behandling af sagen deltog ni dommere i afgørelsen. Tiltalte fastholdt sin påstand om frifindelse under henvisning til, at loven efter hans opfattelse ikke var anvendt korrekt. Højesteret bemærkede, at tiltalte tidligere havde modtaget en advarsel for overtrædelse af lov nr. 129 af 15. marts 1939 § 33, stk. 2, jf. § 35, stk. 3.

Seks af dommerne lagde til grund, at det ikke var bevist, at der forelå personlig skyld hos tiltalte, idet han ikke selv havde foretaget den strafbare handling. Anklagemyndigheden var enig i, at der

ikke forelå grundlag for at fastslå personlig skyld hos tiltalte. Disse seks dommere tog herefter stilling til, om beværterlovens § 35, stk. 3, jf. § 33, stk. 2, indeholdt hjemmel til at pålægge strafansvar uden skyld. Dette fandt de ikke var tilfældet, hvorfor flertallet stemte for frifindelse.

Tre dommere indtog det modsatte standpunkt og fandt, at tiltalte måtte anses for ansvarlig for forholdet. Disse dommere lagde vægt på, at samtlige foreliggende omstændigheder burde inddrages i vurderingen og stemte derfor for at stadfæste dommene fra Københavns Byret og Østre Landsret.

Flertallet i Højesteret frifandt herefter tiltalte, og sagens omkostninger blev pålagt det offentlige.

5.2.4. Konkluderende bemærkninger

Udviklingen i dansk strafferet viser, at der efter straffelovens ikrafttræden i 1933 i en periode herskede usikkerhed om rækkevidden af tilregnelskravet i straffelovens § 19, hvilket blev i praksis antaget, at der på visse områder kunne pålægges strafansvar uden forsæt eller uagtsomhed, selv uden udtrykkelig lovhjemmel¹²⁷. Højesteretsdommen i U 1948.849H fastslog, at strafansvar for enkeltpersoner uden skyld alene kan pålægges med klar og udtrykkelig lovhjemmel.

Dette medførte, at der på beværterlovens område ved en lovændring i 1958 indført en særlig ansvarsmodel, hvorefter bevillingshaveren som udgangspunkt hæfter for sine medhjælperes overtrædelser, medmindre han kan godtgøre, at han har ført tilstrækkeligt tilsyn og ikke har haft mulighed for at forhindre overtrædelser.

Denne ordning indebærer en omvendt bevisbyrde og repræsenterer et forsøg på at balancere hensynet mellem et rent objektivt ansvar og et traditionelt uagtsomhedsansvar¹²⁸.

Selv om der på daværende tidspunkt var et udgangspunkt om, at objektivt individualansvar i dansk ret var en snævert afgrænset ansvarsform, der alene kunne anvendes, hvor der foreligger udtrykkelig lovhjemmel.

Udviklingen illustrerer den grundlæggende betydning, som tilregnelskravet fortsat har haft i dansk strafferet, samt den tilbageholdenhed, hvormed lovgiver har udvidet adgangen til strafansvar uden personlig skyld. Samtidig viser udviklingen, at domstolene i praksis har været nødsaget til at

¹²⁷ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 129 og 130

¹²⁸ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar – Betænkning Nr. 1289 af 1995., s. 129 og 130

forholde sig til denne ansvarsform, selv i perioder hvor den ikke havde en klart anerkendt teoretisk legitimitet, men hvor dens faktiske eksistens alligevel blev anerkendt gennem retsanvendelsen.

5.3. U 1985.436V Arbejds miljø-dommen

Den tiltalte var direktør og eneanpartshaver i et anpartsselskab. Direktøren var tiltalt for overtrædelse af arbejdsmiljølovens § 38, stk. 1, jf. § 82, nr. 1, og § 83, samt efter § 50, stk. 1, jf. § 82, nr. 2. Endvidere var der rejst tiltale for overtrædelse af § 9, jf. § 37, stk. 1 og 2, i bekendtgørelse nr. 43 af 22. januar 1981.

Selskabet blev stiftet i 1975 og beskæftigede sig med produktion af stålkonstruktioner til byggeri. I regnskabsåret 1983/84 havde selskabet en omsætning på ca. 35 mio. kr. Virksomheden havde ikke etableret et egentligt sikkerhedsudvalg i overensstemmelse med arbejdsmiljølovens § 7.

Det første forhold, som direktøren var tiltalt for, vedrørte overtrædelse af lov nr. 681 af 23. december 1975 om arbejdsmiljø § 38, stk. 1, jf. § 82, nr. 1, og § 83. Den 7. juni 1983 udførte selskabet sandblæsningsarbejde på stålspær uden tilstrækkelige sikkerhedsforanstaltninger. Arbejdet blev anset for uforsvarligt, idet tre stålspær med en vægt på ca. 300 kg og dimensionerne 2,30 x 5,00 meter, sammensvejet i en cirkel på ca. 120 grader, var opstillet direkte på terræn uden nogen form for fastgørelse.

Som følge heraf væltede et af stålspærene ned over en af selskabets ansatte, A, der afgik ved døden på stedet. Den pågældende medarbejder var ikke beskæftiget med denne type arbejde, idet han i de forudgående 3–4 år havde været ansat som chauffør i selskabet.

Det andet forhold angik overtrædelse af lov nr. 681 af 23. december 1975 om arbejdsmiljø § 50, stk. 1, jf. § 82, nr. 2. Selskabet havde undladt at tilrettelægge arbejdstiden for sine ansatte således, at der blev sikret en sammenhængende hvileperiode på mindst 11 timer inden for hvert døgn, regnet fra normal arbejdstids begyndelse. Det fremgik heraf, at medarbejderen A mødte på arbejde den 6. juni 1983 kl. 07.00 og fortsatte arbejdet frem til ulykkens indtræden den 7. juni 1983 kl. 00.15.

Det tredje forhold vedrørte overtrædelse af bekendtgørelse nr. 43 af 22. januar 1981 § 9, jf. § 37. Arbejdspladsen var ikke forsynet med betjeningsorganer i form af en dødmandsfunktion, hvilket indebærer, at selskabet ikke var berettiget til at anvende en personløfter ophængt i en

lastbilmonteret Lykakran. Dette forhold blev overtrådt henholdsvis den 5. september 1983 og den 12. december 1983 på byggepladsen.

5.3.1. Tiltaltes forklaring

Tiltalte nægtede sig skyldig og henviste til selskabets organisatoriske opbygning. Selvom tiltalte var eneanpartshaver og direktør i selskabet, bestod ledelsesstrukturen endvidere af en underdirektør, en driftsleder og en værkfører, og virksomheden beskæftigede ca. 60 ansatte.

Ifølge tiltalte indebar virksomhedens organisation, at ansvaret for en række opgaver var delegeret til relevante medarbejdere. Udarbejdelse og overholdelse af sikkerhedsregulativer og instrukser var eksempelvis placeret hos driftslederen i samarbejde med virksomhedens sikkerhedsrepræsentant.

Tiltalte forklarede, at han ikke deltog i den daglige ledelse af værkstedet, idet hans funktion primært bestod i den overordnede ledelse og styring af virksomheden. Han oplyste endvidere, at han ikke havde kendskab til det arbejde, der ifølge anklageskriftet blev udført den pågældende aften. Det eneste, han var bekendt med, var, at der skulle udføres en ordre, mens den praktiske gennemførelse var henlagt til værkføreren. Tiltalte erklærede sig enig i, at arbejdets udførelse, som beskrevet i sagen, måtte anses for uforsvarlig.

De medarbejdere, der havde ansvaret for det pågældende arbejde, havde gennemført sikkerhedskurser og blev af tiltalte anset for kvalificerede til at varetage deres funktioner. Tiltalte anførte desuden, at driftslederen var blevet orienteret om Arbejdstilsynets første påtale, og at han havde instrueret driftslederen om at bringe forholdene i orden samt sikre, at den pågældende løfter ikke blev anvendt, før dette var sket.

Afslutningsvis forklarede tiltalte, at han ikke havde kendskab til, hvornår maskinen efterfølgende var blevet anvendt, eller hvornår de påtalte forhold var blevet berigtiget. Han var heller ikke bekendt med, at det i anklageskriftets forhold 3 beskrevne arbejde var blevet udført på det angivne tidspunkt og sted. Til støtte for sin forklaring havde tiltalte indkaldt tre medarbejdere som vidner.

5.3.2 Vidneforklaring fra B

Det første vidne i sagen var B, der var ansat som maler i selskabet. Vidnet forklarede, at han var til stede på det i anklageskriftet angivne tidspunkt og sted, hvor A afgik ved døden. B oplyste, at han

havde modtaget instruktion vedrørende jernets renhedsgrad, men at han ikke havde fået nogen egentlig sikkerhedsinstruktion. Værkføreren havde endvidere ikke givet anvisninger om, hvordan arbejdet konkret skulle udføres.

Vidnet forklarede videre, at han tidligere havde modtaget instruktion om, at konstruktioner, der opstilles på asfalt, helst bør placeres på jern, da de ellers kan risikere at vælte. På ulykkestidspunktet havde B og A drøftet, hvordan konstruktionerne skulle opstilles, og det var først efterfølgende, at B blev opmærksom på, at den valgte arbejdsmetode ikke var hensigtsmæssig.

B forklarede endvidere, at han aldrig var blevet instrueret om, at konstruktionerne ikke måtte stå frit. Den sædvanlige fremgangsmåde var ifølge vidnet, at man arbejdede med én konstruktion ad gangen, som blev placeret på bukke og færdiggjort, før den næste blev hentet.

Af vidnets forklaring fremgik det endvidere, at A formentlig havde hentet alle tre konstruktioner på en gang, idet det var de sidste, og at dette muligvis skete for at kunne færdiggøre arbejdet hurtigere.

5.3.3. Vidneforklaring fra C

Det andet vidne i sagen var driftslederen, benævnt C i dommen. C var en erfaren medarbejder i virksomheden og havde haft en intern karriere, idet han var startet som svend, senere blevet værkfører og dernæst driftsleder. På ulykkestidspunktet varetog C både funktionerne som driftsleder og værkfører, hvilket han havde gjort i cirka tre år.

C forklarede, at han aldrig havde deltaget i et sikkerhedskursus. Hans arbejdsopgaver som driftsleder bestod primært i at modtage og gennemgå tegninger, indkøbe materialer samt sikre, at arbejdet blev udført. C vidnede om, at han havde drøftet den konkrete arbejdsopgave med B og A, men at der ikke var blevet talt om sikkerhed i forbindelse med udførelsen af arbejdet.

Ifølge C var både B og A erfarne medarbejdere, og han vurderede ikke, at der som sådan var problemer forbundet med den pågældende opgave. Der var heller ikke fra ledelsens side givet særlige sikkerhedsinstrukser ud over den generelle forventning om, at arbejdet skulle udføres fuldt forsvarligt.

Vidnet forklarede endvidere, at konstruktioner normalt enten hænger i bukke eller er spændt op i en kran, således at de kun støtter let mod gulvet, og at han aldrig tidligere havde set konstruktioner stå frit på gulvet. Hvis dette havde været tilfældet, ville han have påtalt forholdet.

C forklarede desuden, at sandblæsningsarbejde ikke var A's primære arbejdsopgave. A blev sat til opgaven, fordi han ikke kunne udføre sit sædvanlige arbejde på grund af manglende en makker, og fordi han ikke ønskede at tage hjem. A havde ikke tidligere udført denne type arbejde og blev i stedet instrueret af sin kollega B.

Afslutningsvis forklarede C, at han ikke var bekendt med, at B og A havde arbejdet over. Det var dog hans indtryk, at de havde arbejdet over for at kunne holde fri dagen efter, hvilket ikke var usædvanligt i virksomheden.

5.3.4. Vidneforklaring fra D

Det sidste vidne i sagen var D, der var ansat som værkfører i virksomheden. D havde været ansat i virksomheden i cirka tre år og havde siden oktober 1983 fungeret som værkfører, mens han forud herfor havde været ansat som svend.

D forklarede, at han ved sin tiltræden som værkfører ikke havde modtaget nogen særlige instruktioner vedrørende sikkerhed. Spørgsmål om sikkerhed blev ifølge vidnet alene drøftet i tilfælde, hvor en arbejdsopgave lå ud over det sædvanlige. Afslutningsvis oplyste D, at han efterfølgende havde deltaget i et sikkerhedskursus.

5.3.5. Byrettens dom

Ved Brønderslev Rets dom af 18. oktober 1984 tog retten stilling til samtlige tre forhold, som tiltalte var tiltalt for.

Vedrørende det første forhold lagde retten til grund, at ulykken indtraf som følge af, at A havde ladet tre stålkonstruktioner stå frit, mens han sandblæste en fjerde. De tre stålkonstruktioner væltede ned over A, formentlig fordi han var kommet til at støde imod dem. Retten fandt, at denne arbejdsmetode udgjorde en afvigelse fra virksomhedens normale fremgangsmåde, og lagde endvidere vægt på, at A ikke tidligere havde beskæftiget sig med denne type arbejde.

Retten fandt endvidere, at det ikke var dokumenteret, at tiltalte som daglig leder af virksomheden havde instrueret sine medarbejdere, herunder driftsleder og værkfører, i at tilrettelægge arbejdet på en sikkerhedsmæssig fuldt forsvarlig måde. Retten fandt hverken, at tiltalte lovligt havde overdraget ansvaret til andre, eller at der forelå en gyldig ansvarsdelegation efter arbejdsmiljølovens § 23.

På denne baggrund fandt retten, at tiltalte havde undladt at opfylde sin pligt til at planlægge og tilrettelægge arbejdet sikkerhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Retten lagde i den forbindelse vægt på, at det pågældende arbejde måtte anses for en almindelig og tilbagevendende arbejdsopgave i virksomheden.

For så vidt angår det andet forhold lagde retten til grund, at B og A havde arbejdet over på eget initiativ, idet overarbejdet ikke var pålagt af virksomheden. Retten frifandt derfor tiltalte for dette forhold, jf. arbejdsmiljølovens § 50, stk. 1.

Vedrørende det tredje forhold lagde retten til grund, at virksomheden havde modtaget et forbud mod at anvende den pågældende personløfter, og at personløfteren efterfølgende var blevet anvendt uden at være bragt i overensstemmelse med påbuddet. Retten fandt imidlertid, at tiltalte havde instrueret sine ansatte om, at personløfteren ikke måtte anvendes, før forholdet var bragt i orden. På denne baggrund blev tiltalte frifundet for overtrædelse af bekendtgørelsen om tekniske hjælpemidlers indretning og anvendelse § 9, jf. § 37.

Retten fandt herefter tiltalte skyldig i overtrædelse af arbejdsmiljølovens § 38 og fastsatte straffen til en bøde på 10.000 kr. Forvandlingsstraffen blev fastsat til hæfte i 12 dage.

5.3.6. Landsrettens dom

Tiltalte ankede dommen med påstand om frifindelse. Anklagemyndigheden nedlagde påstand om stadfæstelse af byrettens dom samt skærpelse af straffen. Til støtte herfor anførte anklagemyndigheden, at henvisningen til § 37 i den i anklageskriftets forhold 3 nævnte bekendtgørelse omfatter både § 37, stk. 1 og stk. 2.

Anklagemyndigheden oplyste endvidere, at Arbejdstilsynet, kreds Nordjylland, den 5. september 1983 og den 12. december 1983 skriftligt havde nedlagt forbud mod anvendelse af den pågældende personløfter, indtil de konstaterede mangler var udbedret.

5.3.7. Tiltaltes frifindelses påstand i landsretten

Tiltalte afgav i forbindelse med anken en supplerende forklaring. Han oplyste, at der ikke forelå nogen skriftlig aftale efter arbejdsmiljølovens § 23 om overførsel af det strafferetlige ansvar efter samme lovs § 82. Tiltalte forklarede endvidere, at han ikke havde haft kendskab til, at A på ulykkesdagen var blevet sat til at udføre sandblæsningsarbejde på stålkonstruktioner, idet denne opgave normalt blev varetaget af B. På denne baggrund fastholdt tiltalte sin påstand om frifindelse og gjorde gældende, at der ikke var grundlag for at bebrejde ham forhold omfattet af tiltalen.

Tiltalte anførte endvidere, at direktøren for selskabet ikke kunne straffes på objektivet grundlag. Han gjorde gældende, at et eventuelt ansvar på et sådant grundlag, henset til udformningen af arbejdsmiljølovens straffebestemmelser i §§ 83 og 86 i givet fald burde have været gjort gældende ved tiltale mod selskabet efter § 86 og ikke mod ham personligt.

5.3.8. Anklagemyndighedens påstand i landsretten

Til støtte for sin påstand om domfældelse gjorde anklagemyndigheden gældende, at tiltalte havde udvist en vis grad af uagtsomhed. Såfremt dette ikke måtte blive anset for bevist, anførte anklagemyndigheden, at tiltalte under alle omstændigheder kunne straffes på objektivet grundlag efter arbejdsmiljølovens § 83.

Anklagemyndigheden gjorde endvidere gældende, at selv om Arbejdstilsynet i sin tiltalebegæring havde anmodet om, at der blev rejst tiltale mod selskabet efter § 86, havde anklagemyndigheden valgt at rejse tiltale som sket. Dette blev begrundet med, at tiltalte som eneanpartshaver i selskabet og samtidig direktør med den overordnede ledelse måtte anses for arbejdsgiver i relation til arbejdsmiljølovens § 83.

5.3.9. Landsrettens dom

Landsretten erklærede sig enig i byrettens afgørelse om at frifinde tiltalte for de to forhold.

Vedrørende det første forhold lagde landsretten til grund, at tiltalte ikke var bekendt med, at A på ulykkesdagen udførte arbejde, der lå uden for hans sædvanlige arbejdsopgaver. Retten tillagde endvidere B's vidneforklaring betydning, herunder forklaringen om den normale fremgangsmåde, der blev anvendt ved sandblæsningsarbejdet i forbindelse med opstillingen af stålkonstruktioner. På

denne baggrund fandt landsretten, at det ikke kunne statuere, at tiltalte havde tilsidesat sine pligter efter arbejdsmiljølovens § 38, stk. 1. Tiltalte havde derfor ikke pådraget sig strafansvar efter samme lovs § 82, nr. 1.

For så vidt angår forhold 3 udtalte landsretten, at selv om arbejdsgiver i visse tilfælde kan pålægges bødeansvar, måtte der i den foreliggende sag lægges vægt på, at det pågældende selskab var organiseret som en kollektiv enhed med omkring 60 ansatte. Disse omstændigheder indebærer, at der kan pålægges selskabet bødeansvar efter arbejdsmiljølovens § 86. Som følge heraf fandt landsretten, at der ikke var grundlag for at pålægge tiltalte personligt bødeansvar i medfør af de nævnte bestemmelser.

Landsretten frifandt herefter tiltalte for samtlige forhold og bestemte, at sagens omkostninger skulle betales af det offentlige.

5.3.10 Konkluderende bemærkninger

Som tidligere anført i specialet er et andet udtryk, der kan anvendes til beskrivelsen af det objektive individualansvar, driftsherreansvar, som ofte udgør hovedområdet for anvendelsen af denne ansvarsform. Det er imidlertid ikke alene driftsherren, der selv fuldbyrder en handling eller undladelse, idet ansvaret også kan knytte sig til de ansattes handlinger, medmindre andet er bestemt ved lov. Dette statueres i dommen, hvor landsretten foretager en klar afgrænsning af, hvornår et sådant ansvar kan pålægges en virksomheds ledelse.

Dommen illustrerer dermed, at objektivt individualansvar ikke kan anvendes som en generel eller automatisk ansvarsform over for ledelsen, men forudsætter en klar og præcis lovhjemmel samt en konkret vurdering af de faktiske og organisatoriske forhold.

Afgørelsen viser endvidere, at domstolene udviser betydelig tilbageholdenhed med at anvende driftsherreansvaret i situationer, hvor virksomheden er af en sådan størrelse og kompleksitet, at ansvaret naturligt bør placeres på selskabsniveau. Landsretten peger i den forbindelse på, at et eventuelt strafansvar i stedet måtte være gjort gældende over for selskabet efter arbejdsmiljølovens § 86, hvilket understreger betydningen af korrekt valg af strafsobjekt.

5.4. U 1986.183 H Borgmester-dommen

Farum Kommune, repræsenteret ved borgmester Gøsta Gustavsen, var tiltalt i medfør af politimesterens anklageskrift af 1. december 1983 for overtrædelse af kildeskattelovens § 74, stk. 1, nr. 2, jf. bekendtgørelse nr. 544 af 20. december 1971 § 1, stk. 1. Tiltalen angik, at kommunen ikke rettidigt havde indbetalt indeholdt A-skat for månederne oktober og december 1982 samt januar til marts 1983 med et samlet beløb på 17.606.044 kr. Det fremgik, at beløbet efterfølgende var blevet indbetalt.

Kildeskattelovens § 77 fastsætter bødeansvar for aktieselskaber, andelsselskaber og lignende juridiske personer.

5.4.1. Anklagemyndighedens påstand

Af anklageskriftet fremgik det, at den indeholdt A-skat for oktober 1982 vedrørende tre kommunale enheder i Farum Kommune udgjorde i alt 5.482.323 kr., som ikke var blevet indbetalt rettidigt. Dette blev dokumenteret ved tre bødeberegningsskemaer. Beløbet skulle have været indbetalt senest den 10. november 1982 eller inden udløbet af den efterfølgende måned.

Restancen blev i løbet af 1982 nedbragt til nul, men i december opstod der på ny en restance på 17.800 kr. I januar 1983 udgjorde restancen 5.629.886 kr., i februar 5.849.622 kr. og i marts 5.658.703 kr. Restancen blev først endeligt nedbragt den 3. juni 1983. Den maksimale restance udgjorde således 5.849.622 kr. Efter gældende praksis fastsættes bøden til 1½ procent pr. måned af det skyldige beløb.

Anklagemyndigheden gjorde endvidere gældende, at rettidig indbetaling af A-skat er afgørende for kildeskattelovens effektivitet. Dette anførtes som et modsvar til tiltaltes påstand om, at der ikke havde foreligget nogen risiko for tab af skatteprovenuet.

Derudover fremhævede anklagemyndigheden som en skærpende omstændighed, at overtrædelsen var begået af en kommune. Det blev ikke tillagt betydning, at kommunen havde et tilgodehavende hos staten i form af sociale refusioner fra 1982, idet kommunen først den 16. juni 1983 gjorde kravet gældende. Ligeledes blev det ikke tillagt vægt, at Statsskattedirektoratet havde mulighed for at opnå fyldestgørelse ved modregning i de månedlige forskudsudbetalinger, da direktoratet først kan reagere et stykke tid efter, at en overtrædelse har fundet sted.

Anklagemyndigheden nedlagde på denne baggrund påstand om, at der blev idømt en bøde på 335.000 kr., dog ikke under dette beløb.

5.4.2. Hjemmelsspørgsmålet fra anklagemyndighedens påstand

Anklagemyndigheden gjorde gældende, at der forelå hjemmel til at pålægge kommunen bødeansvar efter kildeskattelovens § 77. Til støtte herfor anførte anklagemyndigheden, at både §§ 76 og 77 efter deres ordlyd fastslår, at ”et aktieselskab, andelsselskab eller lignende” kan pålægges bødeansvar som ”selskabet som sådant”. Det afgørende fortolkningsmoment i anklagemyndighedens argumentation var udtrykket ”eller lignende”, som efter deres opfattelse måtte forstås således, at også kommuner er omfattet af bestemmelsen.

Endvidere henviste anklagemyndigheden til Vestre Landsrets dom af 27. april 1972, U 1972.801, hvor en kommune var blevet pålagt ansvar for overtrædelse af vandforsyningsloven og byggelovgivningen. Anklagemyndigheden anførte, at den væsentligste forskel mellem denne sag og nærværende sag var, at den pågældende lovgivning statuerede bødeansvar for ”virksomheder”, mens kildeskattelovens § 77 anvender betegnelsen ”selskaber”.

Anklagemyndigheden henviste desuden til en utrykt dom fra Østre Landsret af 1. juli 1982, hvor der var nået et tilsvarende resultat. I denne sag indeholdt miljøbeskyttelsesloven en formulering, der svarede til ordlyden i kildeskattelovens § 77.

Afslutningsvis anførte anklagemyndigheden, at nyere juridisk teori giver støtte for at behandle kommuner på samme måde som private aktører af præventive hensyn. Kommuner optræder i praksis på en række områder på linje med private, herunder som bygherre, driftsherre, grundejer og arbejdsgiver, hvilket efter anklagemyndighedens opfattelse taler for, at kommuner også bør kunne pålægges bødeansvar efter kildeskattelovens § 77.

5.4.3. Tiltaltes påstand

Tiltalte erkendte gennem sin forsvarer, at den indeholdt A-skat ikke var indbetalt rettidigt. Det blev samtidig anført, at der internt i kommunens forvaltning kunne være flere personer, som enten havde handlet groft uagtsomt eller forsætligt i relation til den pågældende overtrædelse. På trods af erkendelsen af den objektive fuldbyrdelse fastholdt tiltalte imidlertid, at der ikke forelå en klar og

utvetydig lovhjemmel i kildeskattelovens § 77 til at pålægge en kommune bødeansvar. På denne baggrund blev der nedlagt påstand om frifindelse.

Forsvareren gjorde endvidere gældende, at der ikke havde foreligget nogen reel risiko for, at det offentlige ville lide et økonomisk tab som følge af den manglende rettidige indbetaling. Til støtte herfor blev det fremhævet, at kommunen havde et betydeligt tilgodehavende hos staten i form af refusion for sociale udgifter for første halvår af 1983 på omkring 7,5 mio. kr., hvilket oversteg størrelsen af den konstaterede restance.

Afslutningsvis blev det anført, at staten tidligere herunder i efteråret 1980 – havde gjort brug af modregning i de månedlige forskudsudbetalinger, og at denne mulighed også havde stået til rådighed i den foreliggende situation.

5.4.4. Hjemmelsspørgsmålet fra tiltaltes påstand

Det er tiltaltes forsvareres forståelse, at princippet i straffelovens § 1 kræver lovhjemmel for at kunne idømme straf uden subjektiv skyld. Det samme gør sig gældende i forhold til anvendelsen af straf over for kollektive enheder, hvilket er statueret i talrige domme, herunder højesteretsdomme.

Forsvareren gør endvidere opmærksom på, at det såkaldte selskabsansvar ikke kan anvendes i denne sag, idet ordlyden ”*eller lignende*” knytter sig til aktieselskaber og andelsselskaber. I denne kontekst skal ”*eller lignende*” forstås som en henvisning til andre private enheder. Dette kan understøttes af anvendelsen af ordet ”selskabet”, som er den hyppigst anvendte formulering i eftersætningen. I forhold til dommen fra 1972 er dette således det eneste eksempel på dette tidspunkt, hvor selskabsansvaret er blevet anvendt på en kommune. Dommen fra 1982 vedrørte derimod alene selskaber, selv om selskabet var bestående af kommuner.

Dernæst henviser forsvareren til den nylige betænkning om ansvarsplacering og reaktionsmuligheder i kommunestyret (betænkning nr. 996 af 1983), som præciserer, at der foreligger usikkerhed i forhold til at pålægge kommuner bødeansvar. Denne usikkerhed har også vist sig i flere folketingsdebatter.

For så vidt angår præventionshensynet, anfører forsvareren, at et sådant hensyn foreligger svagere for kommuner end for private selskaber, idet sanktionsmulighederne over for kommuner i stedet findes i tilsynsmyndighedens beføjelser, jf. påtalen i den nærværende sag, samt i politisk ansvar og

muligheden for disciplinærsag eller tiltale efter straffelovens §§ 156 eller 157. Forsvareren fortsætter med at argumentere for, at præventionshensynet svækkes ved, at kommunens borgere rammes af bøden, hvilket indebærer, at den kreds, som påvirkes af bøden, er langt mere omfattende end ved et aktieselskab, hvor det er aktionærene, der rammes.

Endvidere anføres det, at der i forhold til private aktører som udgangspunkt vil være mulighed for at pålægge enhedens menige medlemmer ansvaret, idet der kan foreligge en præsumtion om skjult medskyld eller mulighed for afværgelse, hvilket ikke gør sig gældende for en kommune. Der foreligger heller ikke mulighed for at indkalde til en generalforsamling, hvor der hurtigt kan reageres, eller for at borgerne kan have mulighed for at udtræde af kommunen, hvilket ellers kan være en mulighed i et selskab ved salg af aktier. Den anden almindelige begrundelse for at pålægge et selskab ansvar er hensynet til at forhindre, at virksomheden opnår økonomisk vinding ved at overtræde loven. Denne begrundelse kan imidlertid ikke anvendes i forhold til kommuner, da deres eksistensgrundlag ikke er at tjene eller skabe profit.

Afslutningsvis argumenteres der for, at hvis det alligevel må antages, at kommuner fortsat kan pålægges selskabsansvar, eksempelvis inden for bygge- og miljølovgivningen, bør dette i hvert fald ikke finde anvendelse i relation til kildeskatteloven. Dette skyldes, at der på dette område foreligger en særlig stor forskel mellem private aktører og kommuner. I tilfælde af, at en privat aktør betaler for sent, kan dette skyldes økonomiske problemer, hvilket kan medføre, at staten lider tab. For kommuner foreligger en sådan risiko derimod ikke, idet kommunen altid kan skaffe midlerne ved at hæve skatterne, hvilket indebærer, at risikoen for, at staten ikke fyldestgøres, ikke foreligger. Den private virksomhed har endvidere mulighed for at optage lån for at afhjælpe sine problemer, hvorimod kommunen er begrænset af reglerne i bekendtgørelse nr. 683 af 20. december 1982 samt statens afslag på dispensation herfra. Hertil kommer, at kommunen ikke har mulighed for at indstille sin virksomhed.

5.4.5. Skrivelse af 24. august 1983 fra tilsynsrådet for Frederiksborg amt

Tilsynsrådet finder den anvendte fremgangsmåde samt den forsætlige overtrædelse af kildeskattelovens § 74, stk. 1, nr. 2, i forbindelse med kommunens likviditetsvanskeligheder stærkt kritisabel.

Rådet lægger vægt på den omstændighed, at borgmesteren ikke har forelagt sagen for økonomiudvalget og byrådet, hvilket skal karakteriseres som en særdeles alvorlig overtrædelse af den kommunale styrelseslovs § 31, stk. 2, jf. § 18, stk. 2 og 3, samt § 40, stk. 2.

Tilsynsrådet kan ikke se bort fra den omstændighed, at en overholdelse af den kommunale styrelseslovs regler kunne have hindret en overtrædelse af kildeskatteloven.

5.4.6. Byrettens dom

Hillerød Kriminalrets dom af 31. januar 1984 statuerede, at tiltaltes erkendelse, som stemte overens med redegørelsen samt beviserne i anklageskriftet, viste, at A-skatter ikke var indbetalt rettidigt, og at dette forhold kunne tilregnes uidentificerede personer tilknyttet den tiltalte kommune, som havde handlet forsætligt eller groft uagtsomt. Endvidere fandt retten, at ordlyden af bestemmelsen "*eller lignende*" skulle fortolkes således, at den også omfatter kommuner. Dermed statuerede dommen, at kildeskattelovens § 77 afgiver fornøden hjemmel til at pålægge en kommune bødeansvar.

Retten fandt samtidig, at det ikke har betydning, at der senere i bestemmelsen anvendes ordet "*selskabet*" som en samlet betegnelse for de enheder, der kan være strafsobjekter. Det blev endvidere lagt til grund, at teori og retspraksis, herunder dommen af 1. juli 1982, understøtter denne fortolkning, idet retten fandt, at det ville forekomme unaturligt at fortolke kildeskattelovens § 77 på anden måde end den, der er lagt til grund i de nævnte domme.

Retten lagde endvidere vægt på, at en snæver fortolkning af reglerne om selskabsansvar, hvor kommuner ikke omfattes, selv om disse kan være bygherrer, drive større projekter, eje grunde og fungere som arbejdsgivere på linje med eller i et omfang svarende til private aktører, ville skabe en lakune i loven, hvorefter kommuner kunne undgå strafansvar.

Endvidere fastslog retten, at et kommunalretligt tilsyn ikke kan erstatte et strafansvar. Den manglende risiko for et endeligt tab kan ikke forstås som en omstændighed, der udelukker strafansvar og dermed bødeansvar, idet kildeskattesystemets effektivitet under alle omstændigheder forudsætter rettidig betaling, hvilket udgør en væsentlig del af arbejdsgivernes strafbelagte pligter.

Vedrørende private aktørers mulighed for at optage lån, og det forhold at kommuner ikke har samme adgang hertil, fandt retten dette uden betydning. Det samme gælder kommunens

tilgodehavende hos staten vedrørende refusion af sociale ydelser, idet den tiltalte kommune først et par måneder efter fuldbyrdelsen af bestemmelsen fremsendte et krav til behandling.

Afslutningsvis fastslog retten, at Statsskattedirektoratets mulighed for at opnå fyldestgørelse ved modregning i de månedlige forskudsbeløb ikke kan udelukke bødeansvar, idet direktoratet først får mulighed for at foretage modregning, når forseelsen er begået. Derimod tillægges den manglende risiko for et endeligt tab betydning ved udmålingen af bøden.

Retten fandt tiltalte skyldig i tiltalen med hjemmel i kildeskatteloven, lovbekendtgørelse nr. 551 af 6. oktober 1982 (nu lovbekendtgørelse nr. 402 af 19. august 1983) § 73, stk. 1, nr. 1, jf. § 77, jf. bekendtgørelse nr. 544 af 20. december 1971 § 1, stk. 1, og idømte en bøde på 200.000 kr. Ved strafudmålingen lagde retten vægt på, som en skærpende omstændighed, at det var en kommune, der havde overtrådt loven.

5.4.7. Østre Landsretsdom

Tiltalte kommune ankede Hillerød Kriminalrets dom af 31. januar 1984 (PS 731/83) med påstand om frifindelse, subsidiært formildelse. Anklagemyndigheden nedlagde påstand om skærpelse.

Begge parter gentog for Østre Landsret deres procedure fra byretten. Endvidere henviste forsvareren yderligere til Folketingstidende 1971-72, spg. 1891-92, vedrørende spørgsmål til finansministeren, hvor der blev henvist til et tilfælde af en kommunes undladelse af rettidigt at indbetale A-skat:

“Vil ministeren snarest eventuelt ved en ændring af kildeskattelovens § 77 præcisere, at kommuner, der undlader rettidigt at indbetale tilbageholdt A-skat, omfattes af lovens §§ 74 og 63 om straf og strafrenter?”

Finansministerens skriftlige besvarelse af 7. januar 1972 var formuleret som følger:

“Efter kildeskattelovens § 63, stk. 2, skal den indeholdelsespligtige, der ikke rettidigt indbetaler A-skat til det offentlige, betale morarenter med 1 pct. pr. påbegyndt måned fra forfaldsdagen at regne. Denne bestemmelse gælder også for kommuner, der ikke rettidigt indbetaler A-skat.

Lovens § 74 fastsætter bødestraf for den, der forsætligt eller ved grov uagtsomhed undlader at indbetale indeholdte skattebeløb i rette tid. Er overtrædelsen begået af et aktieselskab, andelsselskab eller lignende, kan der efter § 77 pålægges selskabet som sådant bødeansvar. Den sidstnævnte bestemmelse tager efter sin formulering sigte på aktieselskaber o.l. Her har man fundet, at der ud over et eventuelt strafansvar for den eller de direkte ansvarlige funktionærer m.v. kan være grund til, at selskabet som sådant kan idømmes straf af bøde. Dette skyldes også et hensyn til bødeansvarets effektivitet. En tilsvarende bestemmelse gælder ved overtrædelse af en række andre straffebestemmelser i særlovgivningen.

Jeg vil anse det for tvivlsomt, om bestemmelsen i § 77 kan finde anvendelse på kommuner, således at der skulle kunne pålægges en kommune som sådan bødestraf for sen indbetaling af indeholdte A-skatter. Jeg finder det endvidere tvivlsomt, om der er grund til at søge en bestemmelse herom gennemført. Mig bekendt foreligger der ikke på andre områder, der kan sammenlignes med overtrædelser af kildeskatteloven, sådanne bestemmelser. Kommuner er undergivet en særlig tilsynslovgivning, hvorefter der foreligger tvangsmidler til gennemførelse af kommunale pligter, herunder også pligten til at indbetale indeholdte A-skatter. En bestemmelse om, at der kunne pålægges kommunen som sådan straf af bøde, ville betyde, at der i givet fald måtte udredes bødebeløb af de offentlige indtægter, der tilfalder kommunen. Det ville således blive kommunens skatteydere, der i realiteten kom til at udrede bøden. Reelt ville der nærmest blive tale om en ompostering af de offentlige indtægter, der medgik til bødens betaling.

Noget andet er, at der alt efter omstændighederne i det enkelte tilfælde vil kunne blive spørgsmål om at gøre strafansvar gældende over for den eller de personer, der på kommunens vegne er ansvarlig for, at indbetaling af A-skat ikke er foretaget rettidigt. Herom må antages at gælde det samme som for funktionærer m.v. i aktieselskaber.

Skulle det vise sig, at kommuner eller andre myndigheder i betydeligere omfang ikke afregner indeholdte A-skatter rettidigt, vil regeringen overveje, hvilke foranstaltninger der kan træffes for at sikre, at rettidig betaling sker.”

Landsretten statuerer, at der må lægges til grund, at tiltalte har undladt at indbetale skattebeløb rettidigt. Undladelsen anses for at være forsætlig eller groft uagtsom, jf. kildeskattelovens § 74, stk. 1, nr. 2, jf. nu lovbekendtgørelse nr. 402 af 19. august 1983.

Der kan ikke tages stilling til individuelt strafansvar for ansatte, som har været ansvarlige i kommunen for den pågældende overtrædelse, således som sagen er bygget op.

Afslutningsvis fastslår landsretten, at kildeskattelovens § 77 efter bestemmelsens ordlyd ikke kan finde anvendelse på kommuner, heller ikke i deres egenskab af arbejdsgivere og indeholdelsespligtige i medfør af kildeskatteloven. Da betingelserne efter straffelovens § 1 for analogisk anvendelse af den nævnte lovbestemmelse ikke er opfyldt, foreligger der ikke fornøden lovhjemmel til at straffe en kommune for en lovovertrædelse som den påtalte. Farum Kommune frifindes.

5.4.8. Højesteretsdom

Højesteretsdom indledes med, at Østre Landsrets dom med Justitsministeriets tilladelse er anket for Højesteret på vegne af anklagemyndigheden med påstand om domfældelse i overensstemmelse med anklageskriftet. Tiltalte har påstået stadfæstelse og nedlagt subsidiære påstande.

Højesteret giver landsretten medhold i, at kildeskattelovens § 77 ikke indeholder hjemmel til at pålægge en kommune bødeansvar. Dommen stadfæstes derfor.

Statskassen skal betale sagens omkostninger for Højesteret.

5.4.9. Konkluderende bemærkninger

Sammenholdelsen af instansernes argumentation viser, at sagen ikke alene angår fortolkningen af kildeskattelovens § 77, men også afspejler en retshistorisk udvikling i forståelsen af kommuners strafansvar. Byrettens afgørelse var i overensstemmelse med den hidtidige retspraksis, hvorefter kommuner i visse tilfælde var blevet anset for omfattet af udtrykket ”eller lignende” i bestemmelser om selskabsansvar. Landsretten og Højesteret afveg herfra og fastslog, at sådanne fortolkningsmæssige udvidelser ikke kan ske i strafferetten uden klar lovhjemmel.

Frem til midten af 1980’erne forelå der ikke lovgivning, hvori offentlige myndigheder udtrykkeligt var angivet som ansvarssubjekter i særlovgivningen. Spørgsmålet om et sådant ansvar havde imidlertid været genstand for retslig prøvelse, og flere byrets- og landsretsdomme havde pålagt kommuner bødeansvar, idet kommuner i de sager, hvor spørgsmålet blev prøvet, blev anset for omfattet af betegnelsen *eller lignende* i lovbestemmelser vedrørende selskaber¹²⁹.

¹²⁹ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar, Betænkning nr. 1289, 1995, side 68

Med denne dom fastslog domstolene endnu en gang, at der kræves klar og utvetydig lovhjemmel for at kunne anse en juridisk person som strafansvarligt subjekt. En formulering, hvorefter bestemmelsen alene omfatter ”*eller lignende*”, blev ikke anset for tilstrækkelig. Selv om byretten fandt, at udtrykket ”*eller lignende*” gav grundlag for at pålægge ansvar, nåede Østre Landsret det modsatte resultat og frifandt kommunen med den begrundelse, at kildeskattelovens bestemmelse hverken kunne finde direkte eller analogisk anvendelse. Denne frifindelse blev stadfæstet af Højesteret, som udtalte:

”Som ved dommen antaget findes bestemmelsen i kildeskattelovens § 77 ikke at indeholde hjemmel for at pålægge en kommune bødeansvar¹³⁰.”

I forlængelse heraf er det i nyere lovgivning blevet praksis udtrykkeligt at anføre kommuner og kommunale fællesskaber som ansvarssubjekter, der kan pålægges bødeansvar efter regler svarende til dem, der gælder for private kollektive enheder, jf. betænkning nr. 996/1983 om ansvarsplacering og reaktionsmuligheder i kommunestyret¹³¹.

5.5. U 2001.777.H Telia-Dommen

Virksomheden Telia A/S var tiltalt for overtrædelse af markedsføringslovens § 6, stk. 1, i perioden november til december 1998. Tiltalen vedrørte, at virksomheden havde reklameret med ulovlig tilgift i form af julekalendere, som blev uddelt i selskabets butikker. Det fremgik imidlertid af anlageskriftet, at det ikke var Telia A/S selv, der direkte havde overtrådt markedsføringslovens § 6, stk. 1, men derimod dets datterselskab, Telia Telecom A/S.

Ved skrivelse af 11. december 1998 rettede Forbrugerombudsmanden, under henvisning til markedsføringslovens § 16, stk. 2, henvendelse til Telia med anmodning om inden en uge at modtage en skriftlig bekræftelse på, at selskabet ville undlade at anvende denne form for markedsføring samt ophøre med at yde de pågældende tilgifter. Det blev samtidig anført, at sagen i

¹³⁰ Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar, Betænkning nr. 1289, 1995, side 68 og 69

¹³¹ Betænkning nr. 996/1983 om *ansvarsplacering og reaktionsmuligheder i kommunestyret*. s. 48-51 og s. 163

modsat fald ikke kunne udelukkes at blive sendt til politiet med henblik på eventuel tiltale for overtrædelse af markedsføringsloven.

Den 22. december 1998 besvarede Telia A/S Forbrugerombudsmandens henvendelse og anførte, at selskabet ikke mente, der forelå grundlag for at afkræve erklæringer om dets fremtidige lovlighed.

Herefter valgte Forbrugerombudsmanden at sende sagen til politimesteren i Glostrup med henblik på politimæssig efterforskning og eventuel tiltalerejsning.

Den 16. november 1999 meddelte politikommissæren Telias forsvarer, at der nu ville blive rejst sigtelse.

5.5.1 Anklagemyndighedens påstand

Politimesteren i Glostrup rejste ved anklageskrift af 15. december 1999 tiltale mod Telia A/S for overtrædelse af markedsføringslovens § 22, stk. 3, jf. stk. 6, jf. § 6, stk. 1, subsidiært § 22, stk. 3, jf. stk. 6, jf. § 2, stk. 1.

Anklagemyndigheden gjorde gældende, at overtrædelsen bestod i, at Telia A/S havde reklameret med ulovlig tilgift, idet der under fire af de i alt 24 låger i en julekalender var anført følgende:

- (a) "Få gratis x-tra Cash Card ved køb af Cash startpakke. Værdi 20 kr."
- (b) "I dag giver vi et gratis etui ved køb af mobiltelefon. Værdi 99 kr."
- (c) "I dag giver vi gratis passivholder ved køb af mobiltelefon. Værdi 99 kr."
- (d) "Få et gratis Telia-telefonkort ved varekøb i butikken. Værdi 10 kr."

Julekalenderen var blevet uddelt vederlagsfrit i Telias butikker i København, Odense, Aalborg og Aarhus i perioden fra den 1. december til den 23. december 1998. Det er oplyst, at det ikke er kendt, i hvilket omfang butikkerne faktisk har ydet tilgift i forbindelse med, at forbrugere købte varer eller ydelser i den tiltalte virksomheds forretninger.

Anklagemyndigheden nedlagde påstand om, at det tiltalte selskab idømmes en bøde på, ikke under 150.000 kr. Endvidere blev det anført, at politiets efterforskning af sagen opfyldte kravene i retsplejeloven.

5.5.2 Anklagemyndigheden anbringer vedr. spørgsmålet om strafssubjekt

Anklagemyndigheden anfører, at Telia A/S må anses for at være rette tiltalte i sagen. Dette begrundes for det første med, at betegnelsen ”Telia” fremgår af julekalenderen. For det andet har Telia A/S ikke tidligere gjort gældende, at selskabet ikke var rette sigtede eller tiltalte. Endvidere fremhæves det, at datterselskabet Telia Telecom A/S er 100 % ejet af Telia A/S. Hertil kommer, at det lægges til grund, at der i overtrædelsesperioden er blevet omdelt ca. 15.000 eksemplarer af julekalenderen i Aarhus, København, Aalborg og Odense.

Det gøres på denne baggrund gældende, at der kan rejses tiltale, idet der er fuldbyrdet en overtrædelse af markedsføringslovens § 6, stk. 1, ved at der er reklameret med og ydet en ulovlig tilgift af ikke ubetydelig værdi. Der er endvidere ikke tale om kombinationssalg, idet varerne ikke kan anses for ligestillede og ikke fremstår som hoved- og biydelse.

Der foreligger desuden subsidiært en overtrædelse af markedsføringslovens § 2, stk. 1, idet den pågældende markedsføring må anses for vildledende.

Anklagemyndigheden anfører endvidere, at Telia A/S som juridisk person kan drages til ansvar, jf. straffelovens § 27. Dette begrundes med, at det må formodes, at et moderselskab har en overordnet styring af et datterselskab. Derudover kan handlingen tilregnes en eller flere ansatte i Telia, som forsætligt eller uagtsomt har medvirket til fuldbyrdelsen af forholdet.

5.5.3. Tiltaltes påstand

Det tiltalte selskab har nægtet sig skyldig. Subsidiært har selskabet påstået sagen afgjort ved vedtagelse af en advarsel.

Forsvareren har endvidere gjort gældende, at politiets efterforskning har været særdeles langsom og overfladisk og derfor ikke opfylder kravene i retsplejeloven.

Det anføres endvidere, at Forbrugerombudsmandens og Glostrup Politis tilkendegivelser i sagsforløbet må anses for at udgøre en bindende påtalebegrænsning.

Forsvareren har på denne baggrund anført, at der højst kan blive tale om at tildele en advarsel, såfremt retten måtte finde tiltalte skyldig.

Afslutningsvist menes det at, Forbrugerombudsmandens fremgangsmåde er i strid med princippet om fair trial, idet Forbrugerombudsmanden herved presser erhvervsdrivende til at erklære sig skyldige under trussel om, at de ellers vil blive udsat for straf.

5.5.4. Tiltaltes synspunkt på spørgsmålet om strafssubjekt.

Det anføres af tiltaltes forsvarer, at Telia A/S ikke er rette tiltalte i sagen. Forsvareren lægger vægt på vidneforklaringen fra Thomas Boe, hvorefter julekalenderen er udarbejdet af Telia Telecom A/S. Dette selskab må anses for at være en selvstændig juridisk person, hvorfor moderselskabet ikke kan drages til ansvar for datterselskabets handlinger.

Forsvareren anfører endvidere, at det er bevist, at julekalenderen er blevet uddelt, men at spørgsmålet om, hvorvidt der faktisk er ydet tilgift, ikke er dokumenteret. Der gøres desuden gældende, at der foreligger et kombinationssalg, idet der er en nær sammenhæng mellem ydelserne.

Forsvareren erkender, at der har været anvendt betegnelser som ”gratis”, hvilket beklages, men anfører, at dette ikke kan anses for vildledende, samt at den pågældende ydelse har en bagatelagtig værdi.

5.5.6. Forbrugerombudsmandens skrivelse af 11. december 1998

Forbrugerombudsmanden rettede henvendelse til Telia A/S med henvisning til markedsføringslovens § 16, stk. 2, og anmodede selskabet om at undlade at anvende den pågældende form for markedsføring samt at ophøre med at yde tilgifter. Telia A/S blev endvidere anmodet om inden for en uge skriftligt at bekræfte, at markedsføringen ville blive indstillet. Det blev samtidig tilkendegivet, at manglende efterkommelse af anmodningen kunne medføre, at sagen blev oversendt til politiet med henblik på videre foranstaltninger.

5.5.7. Forklaring fra marketingdirektør, Thomas Boe Bramsen

Thomas Boe Bramsen var marketingdirektør i Telia A/S i perioden fra februar 1995 til 31. december 1999. Han forklarede, at han havde set julekalenderen, dog først efter dens udgivelse. Han tilkendegav, at han hverken havde deltaget i udarbejdelsen af julekalenderen eller havde kendskab til, hvor mange eksemplarer der var blevet fremstillet. Endvidere havde han ikke viden om, hvorvidt der var ydet tilgift i forbindelse med julekalenderen, ligesom han ikke var bekendt

med, at julekalenderen var blevet uddelt. Dette skyldtes, at julekalenderen var udarbejdet og distribueret af Telia Telecom A/S.

Forklaringen blev begrundet med, at Telia A/S var organiseret i en række selskaber med en divisionsstruktur. Telia A/S fungerede som en overordnet paraply for de enkelte juridiske enheder, som hver havde selvstændige bestyrelser. På den baggrund anførte vidnet, at ansvaret for forhold som det omhandlede, herunder julekalenderen i den foreliggende sag, ville henhøre under Telia Mobil eller Telia Telecom A/S. Disse enheder beskæftigede sig med henholdsvis mobil- og fastnetydelse.

Afslutningsvis forklarede vidnet, at der ikke forelå interne regler, hvorefter de enkelte enheder var forpligtet til at forelægge deres markedsføringstiltag for ham, ligesom han ikke skulle tage stilling til, om sådanne tiltag var i overensstemmelse med Telias overordnede strategi.

5.5.8. Forklaring fra Kriminalassistent ved Glostrup Politi, Johannes Larsen

Kriminalassistenten forklarede, at han havde overtaget sagen fra en kollega, som tidligere havde sendt en fax til Telia med en række spørgsmål fra Forbrugerstyrelsen. På tidspunktet for denne henvendelse var der ikke rejst sigtelse. Dette skyldtes, at Forbrugerombudsmanden afventede, om Telia ville underskrive en såkaldt § 16-erklæring.

Kriminalassistenten forklarede endvidere, at han i sagsforløbet havde fungeret som mægler mellem parterne, og at det efter hans opfattelse ville have været den mest hensigtsmæssige afslutning på sagen, hvis Telia havde underskrevet en § 16-erklæring. Politiet efterprøvede ikke de oplysninger, som Telia fremkom med, idet sagen ikke blev tillagt høj prioritet, blandt andet fordi politiet på daværende tidspunkt havde et betydeligt antal verserende sager.

Den 16. november 1999 modtog kriminalassistenten en skrivelse fra Forbrugerombudsmanden med anmodning om, at der blev rejst tiltale mod Telia. Samme dag orienterede han Telias advokat om, at der ville blive rejst sigtelse.

5.5.9 Sø- og Handelsrettens dom

Retten lagde til grund, at det af Telias telefaxskrivelse af 20. april 1999 fremgik, at julekalenderen var blevet fremstillet i 20.000 eksemplarer, og at 15.000 eksemplarer var blevet uddelt i Telias butikker i København, Aarhus, Odense og Aalborg i perioden fra den sidste uge af november til og med den første uge af december 1998.

Retten fandt, at karakteren af de ydelser, der blev udbudt gratis, sammenholdt med de ydelser, som forbrugerne skulle betale for, ikke kunne anses for at være af ubetydelig værdi. Retten lagde derfor til grund, at der var reklameret med ulovlig tilgift som beskrevet i anklageskriftets forhold 1.

Det blev endvidere lagt til grund, at julekalenderen fremstod som en julehilsen fra Telia uden angivelse af et nærmere bestemt selskab eller enhed, og at kalenderen indeholdt forskellige tilbud vedrørende både fastnet- og mobiltelefoni.

På baggrund af vidneforklaringen fra Thomas Boe Bramsen, der havde været marketingdirektør i Telia A/S og ansvarlig for koncernens overordnede markedsføringsstrategi, lagde retten til grund, at konkrete markedsføringstiltag blev iværksat af Telia Mobil eller Telia Telecom, afhængigt af om der var tale om mobil- eller fastnetydelser.

Retten lagde endvidere vægt på vidnets forklaring om, at Telia A/S ikke havde fastsat retningslinjer for datterselskabernes overholdelse af markedsføringslovgivningen, ligesom der ikke forelå krav om, at konkrete markedsføringstiltag skulle forelægges hans afdeling.

Retten fandt herefter, at Telia A/S som moderselskab og overordnet ansvarlig for koncernens markedsføringsstrategi burde have fastsat retningslinjer for, hvordan datterselskaberne i koncernen skulle tilrettelægge deres markedsføring i overensstemmelse med gældende ret. Retten fandt, at reglerne om tilgift var overtrådt, og at der forelå grundlag for at pålægge strafansvar efter straffelovens § 27. Telia A/S kunne derfor drages til ansvar for den gennemførte markedsføring.

På denne baggrund fandt retten Telia A/S skyldig i overtrædelse af markedsføringslovens § 6, stk. 1, i overensstemmelse med den principale påstand i anklageskriftets forhold 1.

For så vidt angår de indsigelser, som forsvareren havde gjort gældende vedrørende spørgsmål om rettergangens fairness og politiets efterforskning, fandt retten, at disse forhold ikke kunne føre til

frifindelse. Telia A/S blev herefter idømt straf i medfør af markedsføringslovens § 22, stk. 6, jf. stk. 3, jf. § 6, stk. 1, i form af en bøde på 150.000 kr.

Tiltalte blev endvidere pålagt at betale sagens omkostninger.

5.5.10. Højesteretsdom

Sagen angår principielt spørgsmålet om, hvorvidt Telia A/S kan anses for rette ansvarssubjekt.

Sø- og Handelsrettens dom af 13. september 2000 blev anket af tiltalte med påstand om frifindelse under henvisning til, at Telia A/S ikke var rette ansvarssubjekt, idet Telia Telecom A/S burde anses for rette tiltalte. Subsidiært gjorde Telia A/S gældende, at det forhold, som selskabet var dømt for ved Sø- og Handelsrettens dom, ikke var omfattet af anklageskriftet og heller ikke af retsplejelovens § 908, stk. 4. Mest subsidiært blev det anført, at anklageskriftet ikke opfyldte kravene i retsplejelovens § 831, stk. 1, nr. 3.

Anklagemyndigheden nedlagde påstand om stadfæstelse. Vedrørende spørgsmålet om ansvarssubjekt anførte anklagemyndigheden supplerende, at tiltalen formentlig alene ville være rejst mod Telia Telecom A/S, såfremt anklagemyndigheden forud for tiltalerejsningen havde haft kendskab til de faktiske forhold. Til støtte for påstanden om stadfæstelse blev det endvidere fremhævet, at julekalenderen var en såkaldt koncernkalender, hvilket efter anklagemyndighedens opfattelse kunne begrunde, at det pågældende forhold måtte anses for at være omfattet af moderselskabets virksomhed. På den baggrund blev det gjort gældende, at der i sagen kunne ske identifikation mellem moder- og datterselskab.

Anklagemyndigheden gjorde endvidere gældende, at Telia A/S enten kunne anses for ansvarlig som medvirkende eller, som antaget af Sø- og Handelsretten, som overordnet ansvarlig for koncernens markedsføring. Hertil blev det anført, at moderselskabets efterfølgende handlinger indikerede, at Telia A/S frem til domsforhandlingen selv havde anset sig for rette ansvarssubjekt.

Afslutningsvis anførte anklagemyndigheden, at anklageskriftet var korrekt udformet, og at eventuelle mindre fejl ikke kunne medføre ugyldighed, idet kravene i retsplejeloven var opfyldt.

Højesteret bemærkede, at Sø- og Handelsretten havde lagt til grund, at anklagemyndigheden i anklageskriftet selv havde anført, at det ikke var Telia A/S, der havde begået overtrædelsen af markedsføringsloven, men derimod datterselskabet Telia Telecom A/S.

Højesteret lagde vægt på, at der ved vurderingen af, om markedsføringsloven var overtrådt, ikke var grundlag for at identificere Telia A/S med Telia Telecom A/S eller for at pålægge Telia A/S ansvar for medvirken.

Det blev herefter fastslået af Højesteret, at der ikke forelå grundlag for at anse markedsføringen for begået inden for Telia A/S' virksomhed, jf. straffelovens § 27.

Højesteret bemærkede endvidere, at tiltalen ifølge anklageskriftet ikke omfattede spørgsmålet om Telia A/S' undladelse af at føre tilsyn med Telia Telecom A/S eller om manglende fastsættelse af retningslinjer for datterselskabets markedsføring. Der kunne derfor ikke ske domfældelse for disse forhold, jf. retsplejelovens § 908, stk. 3 og 4.

På denne baggrund blev Telia A/S frifundet, og sagens omkostninger for såvel Sø- og Handelsretten som Højesteret blev pålagt statskassen.

5.5.11. Konkluderende bemærkninger

Dommen tydeliggør, at strafansvar for juridiske personer i koncernforhold forudsætter, at overtrædelsen enten kan henføres direkte til moderselskabets virksomhed eller er omfattet af tiltalen på en måde, der opfylder retsplejelovens krav. Manglende tilsyn eller fravær af interne retningslinjer kan ikke i sig selv føre til strafansvar, hvis disse forhold ikke er omfattet af anklageskriftet.

Telia-dommen illustrerer således, at der gælder snævre grænser for identifikation mellem moder- og datterselskaber i strafferetten, og at strafansvar ikke kan udvides alene med henvisning til koncernstruktur eller overordnet strategisk indflydelse. Dommen understreger betydningen af klar afgrænsning af ansvarssubjektet i anklageskriftet og bekræfter legalitetsprincippet's betydning ved fastlæggelsen af strafansvar for juridiske personer.

Endvidere indebærer dommen en anerkendelse af, at der i strafferetten lægges vægt på den selskabsretlige realitet, hvorefter moder- og datterselskaber udgør to selvstændige juridiske

enheder¹³². Det kan derfor ikke kræves, at et moderselskab fører tilsyn med sit datterselskab, idet moderselskabet ikke hæfter for datterselskabets strafbare dispositioner.

På denne baggrund kan det konkluderes, at så længe datterselskabet består som selvstændig juridisk enhed, må strafansvaret rettes mod dette selskab.

5.6. U1993.551 H Fodboldklub-dommen

Tiltalte var formand for fodboldklubben ved navn Uldum Idrætsklub (UIK). Boldklubben anvendte et lysanlæg med 6 maser og et håndtag. Lysanlægget var ejet af kommunen. Ved anvendelsen af lysmasterne på banen forekom en ulykke, hvor en dreng (B) afgik ved døden, da han ville dreje på lyset. Dette skyldtes fejlstrøm gennem en af lysmasterne og et håndtag, hvormed lyset gik igennem drengen, da håndtaget som følge af en mangen påvirkede kabelforbindelsen, der brast. Stærkstrømsreglementet statuerer, at ejeren (brugeren) er ansvarlig for anlæggets tilstand og vedligeholdelse, hvilket var grunden til at det var formanden for fodboldklubben der blev tiltalt.

5.6.1 Anklagemyndighedens påstand

Anklageskriftet af 10. oktober 1991 fra politimesteren i Horsens angik tiltale for overtrædelse af stærkstrømsreglementet, afsnit 11, §§ 3.2.1 og 3.2.6, begået i perioden forud for og frem til den 29. oktober 1990. Tiltalte var i sin egenskab af formand for fodboldklubben Uldum Idrætsklub (UIK), som var ejer og/eller bruger af lysanlægget på Uldum Stadion.

I anklageskriftet blev der rejst følgende tiltalepunkter:

Første tiltalepunkt:

Tiltalte havde undladt at udvise den fornødne påpasselighed med henblik på at afværge, at installationen blev udsat for overlaster.

Andet tiltalepunkt:

Tiltalte var ansvarlige for installationens tilstand og vedligeholdelse.

Tredje tiltalepunkt:

Tiltalte var ansvarlig for, at tilledningen blev anvendt på en sådan måde, at den blev udsat for

¹³² Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold, s.299 og 300

mekanisk beskadigelse og fortsat blev benyttet, selv om den var i en sådan tilstand. Dette medførte, at den 14-årige B den 29. oktober 1990 omkring kl. 18.40 afgik ved døden, idet han greb fat i et håndtag for at dreje projektørerne i toppen af en gittermast og herved fik fejlstrøm gennem kroppen. Fejlstrømmen skyldtes, at skadelige træk- og vridningspåvirkninger havde forårsaget brud på elinstallationerne i mastetoppen.

5.6.2 Tiltaltes påstand

Tiltalte nægtede sig skyldig og forklarede, at han ud over at være formand for fodboldklubben er uddannet fritidspædagog og arbejder som hjemmevejleder. Han havde været formand for klubben siden 1986 og havde forud herfor været aktivt medlem i en årrække.

Endvidere forklarede formanden, at klubben har omkring 325 medlemmer, som er aktive inden for forskellige former for boldspil. Klubbens vedtægter, som var fremlagt under sagen, var gældende frem til generalforsamlingen, der blev afholdt ca. 14 dage før byrettens dom.

Efterfølgende var klubbens organisationsstruktur blevet ændret. Bestyrelsen afholder nu møder én gang om måneden og arbejder som en samlet gruppe, således at medlemmerne i vidt omfang er ligestillede. Klubbens kontingent varierer fra 200 til 700 kr. pr. sæson afhængigt af spillernes alder og aktivitetsniveau. Ud over kontingentindtægter modtager klubben kommunalt tilskud, ligesom der genereres indtægter fra bal, ungdomsdiskotek og særlige aktivitetsdage. Bestyrelsesarbejdet er ulønnet, mens instruktørerne modtager omkostningsgodtgørelse. Selv om bestyrelsen arbejder kollektivt, har der ikke været drøftelser om, hvorvidt lysanlægget trængte til vedligeholdelse.

Vedrørende lysanlægget forklarede tiltalte, at dette blev opført i årene 1969–1970 og består af seks master. I slutningen af 1970'erne blev lamperne på tre af masterne gjort drejelige, således at de kunne anvendes til belysning af forskellige baner. Tiltalte understregede, at denne ændring fandt sted længe før, han flyttede til byen eller tiltrådte som formand for klubben. I hans formandsperiode var der alene blevet foretaget ét pæreskift, som blev udført af en elektriker. Der var ikke foretaget anden reparation eller løbende tilsyn med lysanlægget, idet man ikke var klar over, om ansvaret herfor påhvilede bestyrelsen.

Tiltalte forklarede videre, at han ikke vidste, hvem der formelt ejede lysanlægget, men henviste til, at klubbens baner ejes af kommunen. Ifølge kommunens oplysninger var anlægget opført af

klubben med kommunalt tilskud. Klubben er den eneste forening, der anvender lysanlægget, og adgangen hertil er derfor begrænset til trænere i Uldum Idrætsklub. Klubhuset tilhører en selvejende institution, Uldum Fritidscenter, hvor idrætsklubben lejer omklædningsfaciliteter m.v., mens banerne stilles til rådighed af kommunen. Tiltalte anførte afslutningsvis, at hvis flere klubber havde benyttet banerne, ville disse efter hans opfattelse også have haft adgang til lysanlægget.

5.6.3. Fodboldtræner C's vidneforklaring

C havde været fodboldtræner i Uldum Idrætsklub i tre år. Han forklarede, at drejning af masterne skete ved hjælp af et håndtag, men at han ikke vidste, om håndtagene på to af masterne tidligere havde været længere. Lysene blev kun anvendt i en begrænset periode hvert år. C var ansvarlig træner for den træning, der fandt sted den dag, hvor ulykken indtraf.

Han forklarede, at spillerne ved afslutningen af træningen skulle tage hjørnespark på en anden bane, hvilket medførte, at B løb hen til en af masterne for at dreje lyset. Så snart B drejede på håndtaget, begyndte han at skribe. C forklarede, at han straks forstod, at der var noget galt, hvorefter han løb hen til masten for at forsøge at befri B, mens en anden person løb hen for at afbryde strømmen. Efterfølgende blev B kørt til hospitalet.

Afslutningsvis forklarede C, at han ikke var enig i politirapportens angivelse af, at B til tider kunne finde på at skribe, fordi håndtagene krævede betydelig kraft at dreje. C anførte, at han ikke mente at have forklaret dette, og at projektøren ikke havde været spændt helt fast. Han oplyste dog, at han ikke havde drejet lyset 360 grader.

5.6.4. Ingeniør Ruby Frosted vidneforklaring

Ruby Frosted (G) er uddannet elektroingeniør og ansat ved Dansk Brandteknisk Institut. Han forklarede, at han undersøgte lysanlægget den 30. oktober 1990, hvilket resulterede i en rapport, som han vedstod.

Ifølge G's faglige vurdering skyldtes ulykken, at der manglede en forlængelse på håndtaget på den pågældende lysmast. Som følge heraf havde håndtaget ikke begrænset lampekarrusellens bevægelse. Bevægelsen blev således alene bremset af ledningerne i mastetoppen, hvor disse løber fra en samledåse til de bevægelige lamper. Ledningerne var som følge heraf blevet udsat for

belastning og slid, og på den pågældende mast var en af ledningerne rykket helt over. Det var denne overrevne ledning, der forårsagede fejlstrømmen.

G forklarede videre, at han var forholdsvis sikker på, at alle håndtag oprindeligt måtte have været forsynet med en forlængelse af hensyn til anlæggets sikkerhed. Installationen skulle være sikret mod overlast, herunder mekaniske beskadigelser. Bortset fra den manglende forlængelse på to af håndtagene var håndtagene i øvrigt ens. Ledningerne bar flere steder tydelige slidmærker, hvilket indikerede, at slitagen havde stået på over længere tid.

På foto nr. 2 fremgik en beskadigelse af en ledning nær mastetoppen. Ledningen var sandsynligvis blevet klemt mellem masten og lampekarusellen. Isoleringen var slidt helt væk, og beskadigelsen var forsøgt udbedret med isolerbånd. Denne udbedring opfyldte efter G's vurdering ikke kravene til en forsvarlig reparation. Han kunne dog ikke udtale sig nærmere om alderen på det pågældende slidmærke.

G forklarede endvidere, at der på tidspunktet for masterens opsætning ikke var krav om montering af HFI-relæ. Havde et sådant relæ været installeret, ville ulykken sandsynligvis ikke være indtruffet. Af installationstegningen fremgik det, at strømmen til de enkelte master var sikret med en 16 ampere sikring, mens den strøm, der blev ført videre fra én mast til den næste, var sikret med en 25 ampere sikring. Ingen af sikringerne var sprunget efter ulykken. Lamperne var mærket med et krav om højst 13 ampere sikringer, men dette havde formentlig ingen betydning, idet en strømstyrke på omkring en halv ampere kan være dødelig.

5.6.5. Byrettens dom

Sagen blev behandlet ved byretten med medvirken af domsmænd i overensstemmelse med retsplejelovens § 688, stk. 2, nr. 2. Retten lagde til grund, at den dødelige ulykke indtraf som følge af, at fejlstrøm blev ledt fra lysmasten gennem den omkomne og videre til jord. Årsagen hertil var mekanisk beskadigede elinstallationer placeret i toppen af masten.

Retten inddrog Uldum Idrætsklubs vedtægter, hvorefter foreningen har til formål at samle unge om idrætslige aktiviteter med henblik på en meningsfuld udnyttelse af fritiden og fremme af kammeratskab. Foreningens øverste beslutningsorgan er generalforsamlingen, mens den daglige

administration varetages af en bestyrelse bestående af syv medlemmer, hvoraf formand og kasserer vælges direkte. Under hovedforhandlingen blev der endvidere fremlagt fotografisk materiale vedrørende lysanlæggets udformning og tilstand.

På baggrund af sagens oplysninger fandt retten, at Uldum Idrætsklub måtte anses som bruger af det omhandlede lysanlæg.

En af de voterende dommere fandt dog ikke grundlag for at anse idrætsklubben som eneste bruger. Denne dommer lagde vægt på, at lysanlægget og den tilhørende elmåler, som var installeret i klubhuset under Uldum Fritidscenter, måtte betragtes som en samlet teknisk og funktionel enhed. På den baggrund blev det antaget, at vedligeholdelsesforpligtelsen ikke entydigt kunne placeres hos idrætsklubben alene.

Flertallet bestående af to dommere fandt det herefter usikkert, om den manglende vedligeholdelse af lysanlægget med tilstrækkelig sikkerhed kunne tilregnes tiltalte som uagtsom. Disse dommere fandt derfor ikke grundlag for strafansvar og stemte for frifindelse.

Den sidste dommer anlagde en anden vurdering. Denne dommer lagde til grund, at lysmasterne var etableret af Uldum Idrætsklub, og at anlægget udelukkende blev anvendt af klubben. På den baggrund fandt dommeren, at de forpligtelser, der efter stærkstrømsreglementet påhviler ejer eller bruger af et elektrisk anlæg, måtte påhvile idrætsklubben. Det blev videre lagt til grund, at ulykken var forårsaget af mangelfuld sikring mod mekanisk påvirkning i kombination med utilstrækkelig vedligeholdelse. Da tiltalte siden 1986 havde varetaget posten som formand uden at sikre overholdelsen af gældende sikkerhedsforskrifter, fandt denne dommer, at forholdet kunne tilregnes ham som uagtsomt. Dommeren stemte derfor for domfældelse i overensstemmelse med anklageskriftet.

Dommen blev herefter afsagt i overensstemmelse med stemmeflertallet.

5.6.6. Vestre Landsrets dom

Vestre Landsret afsagde dom den 18. september 1992 (9. afdeling) i sagen, som var indbragt efter anke af byrettens dom af 25. februar 1992 afsagt af retten i Brædstrup. Sagen blev også for landsretten behandlet med medvirken af domsmænd. Anklagemyndigheden påstod domfældelse i overensstemmelse med tiltalen, mens tiltalte påstod stadfæstelse af byrettens dom.

Under sagen blev der fremlagt et protokollat fra en ekstraordinær generalforsamling i Uldum Idrætsklub den 30. september 1976. Af dette fremgik, at klubben havde besluttet at afstå blandt andet klubhus og lysanlæg som led i etableringen af Uldum Fritidscenter, mod at klubben fik adgang til moderne faciliteter såsom omklædningsrum og opholdsarealer. Beslutningen blev vedtaget med et klart flertal blandt de fremmødte medlemmer.

For landsretten forklarede tiltalte og vidnet, ingeniør Ruby Frosted, i det væsentlige som i byretten. Tiltalte supplerede med, at hverken han eller den øvrige bestyrelse havde overvejet, at vedligeholdelsesansvaret for lysanlægget kunne påhvile dem. Dette skyldtes, at anlægget blev opfattet som en del af et kommunalt idrætsanlæg. Uldum Idrætsklub lejede klub- og omklædningsfaciliteter af Uldum Fritidscenter og betalte herfor et timebeløb, uden særskilt betaling for elforbrug. Strømforsyningen var placeret i det tidligere klubhus, som nu tilhørte fritidscentret. Lysanlægget blev anvendt ved sæsonstart og sæsonafslutning, typisk to aftener om ugen. Tiltalte forklarede endvidere, at fritidscentret havde flere lejere, som i princippet også kunne benytte lysanlægget.

Efter bevisførelsen lagde landsretten til grund, at Uldum Fritidscenter var ejer af lysanlægget, men at Uldum Idrætsklub gennem en længere årrække havde været den eneste og faste bruger af anlægget. På denne baggrund, og med henvisning til de samme hensyn som anført i dissensen i byrettens dom, fandt landsretten, at tiltalte kunne anses for ansvarlig efter tiltalen.

Straffen blev fastsat i medfør af stærkstrømsreglementets § 20 til en bøde på 2.500 kr., subsidiært hæfte i 6 dage.

5.6.7. Højesteretsdom

Højesteret lagde på baggrund af forklaringerne fra ingeniør Frosted og tiltalte til grund, at den ulovlige tilstand var opstået som følge af, at en forlængelse på håndtaget til den pågældende lysmast var blevet fjernet på et ikke nærmere fastslået tidspunkt efter ændringerne i slutningen af 1970'erne. Det blev endvidere lagt til grund, at der forud for ulykken ikke havde været funktionssvigt eller andre konkrete forhold, der kunne have givet anledning til mistanke om fejl ved anlægget. I den forbindelse blev det tillagt betydning, at den beskadigede ledning var placeret nær mastetoppen og dermed ikke umiddelbart synlig.

Højesteret bemærkede endvidere, at tiltalte var ulønnet formand for idrætsforeningens bestyrelse, og at der derfor ikke havde foreligget en særlig anledning for ham til at foranledige et eftersyn af lysanlægget. Det blev samtidig fremhævet, at tiltale for den manglende sikring og vedligeholdelse af anlægget efter omstændighederne kunne have været rettet mod idrætsforeningen som sådan.

På denne baggrund fandt Højesteret, at tiltalte ikke havde udvist en sådan grad af uagtsomhed, at der var grundlag for at pålægge ham strafansvar i egenskab af formand for foreningen. Tiltalte blev derfor frifundet.

Byrettens dom blev herefter stadfæstet, og sagens omkostninger for landsret og Højesteret blev pålagt statskassen.

5.6.8. Konkluderende bemærkning

Sagen rejser grundlæggende spørgsmål om grænserne for personligt strafansvar i foreningsregi og om forholdet mellem kollektivt ansvar og individuelt ansvar for ledelsesmedlemmer. Det centrale tema gennem hele sagen er, om formanden for Uldum Idrætsklub kunne anses for strafansvarlig for mangelfuld sikring og vedligeholdelse af et lysanlæg, der førte til en dødelig ulykke.

Et væsentligt moment i Højesterets begrundelse var, at strafansvaret efter omstændighederne mere nærliggende kunne have været rettet mod idrætsforeningen som kollektiv enhed. Højesteret fandt, at de retningslinjer, der gælder for tiltale mod kollektive enheder, indebærer, at personlig tiltale forudsætter en kvalificeret grad af uagtsomhed. En sådan uagtsomhed fandtes ikke godtgjort i den foreliggende sag.

På denne baggrund fastslog Højesteret, at formanden ikke havde udvist en adfærd, der opfyldte betingelserne for personligt strafansvar, og frifandt ham. Dommen understreger dermed, at der gælder snævre grænser for at pålægge ulønnede foreningsledere strafansvar for tekniske forhold, særligt hvor der ikke foreligger konkrete advarselstegn, og hvor ansvaret alternativt kan placeres hos den kollektive enhed.

Samlet set tydeliggør sagen, at strafansvar i foreningsforhold kræver en klar og individuel tilregnelser, og at det forhold, at en person indtager en formel ledelsesposition, ikke i sig selv er tilstrækkeligt til at begrunde strafansvar. Dommen markerer dermed en væsentlig afgrænsning af det personlige ansvar i forhold til kollektivt organiserede aktiviteter.

Kapitel 6. Diskussion

Strafansvaret for fysiske personer er kendetegnet ved en høj grad af kontinuitet, idet den fysiske person som udgangspunkt forbliver ansvarssubjekt, medmindre strafansvaret bortfalder som følge af forældelse. Anderledes forholder det sig for juridiske personer, hvor identiteten kan ændre sig som følge af eksempelvis ejerskifte, fusion eller anden selskabsretlig omstrukturering.¹³³ Dette rejser spørgsmålet om, hvorvidt og i hvilket omfang strafansvaret kan eller bør ”overføres” til en den nye juridisk enhed. På den ene side taler hensynet til effektiv håndhævelse af straffelovens regler for, at strafansvaret ikke bør kunne omgås gennem organisatoriske ændringer.

På den anden side rejser en vid adgang til at overføre strafansvar væsentlige retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, idet en juridisk person kan ifalde ansvar for forhold begået af en anden enhed, som den ikke nødvendigvis har haft faktisk eller ledelsesmæssig kontrol over. En sådan udvidelse af ansvarssubjektet kan derfor forekomme problematisk set i lyset af legalitetsprincippet og kravet om forudsigelighed i strafferetten.

Det kan på denne baggrund diskuteres, om den gældende retstilstand i tilstrækkelig grad formår at balancere hensynet til effektiv kriminalitetsbekæmpelse over for hensynet til retssikkerhed, eller om der fortsat består en uklarhed i relation til strafansvarets opretholdelse ved identitetsskifte hos juridiske personer.

6.1. Identifikation og succession

Tvisten opstår i tilfælde af et strafsubjekt indtræder i et andet strafsubjets strafansvar¹³⁴. Derfor vedrører problematikken i denne diskussion i højere grad spørgsmålet om, hvorvidt en juridisk person efter overtrædelsen af en regel har gennemgået forandringer, eksempelvis i form af ejerskifte, omdannelse eller fusion og hvorvidt denne har beholdt sin identitet¹³⁵. Dette modsætter sig også princippet om, at straf ikke skal kunne overføres til en anden person¹³⁶. Endvidere skal det siges, at dette princip er gældende for fysiske personer uden nogen former for undtagelser, men som meget andet i det strafferetlige regi er dette princip ikke gældende for juridiske personer¹³⁷

¹³³ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 209

¹³⁴ Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold, s. 282

¹³⁵ Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold, s. 296

¹³⁶ Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold, s. 297

¹³⁷ Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold, s. 297

Et eksempel på en tvist, hvor en juridisk person skifter sin identitet kunne være, når et aktieselskab eller anpartsselskab er formelt registreret i Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, opnår det retssubjektivitet. Dette betyder, at selskabet hæfter for handlinger foretaget under stiftelsen, jf. aktieselskabslovens § 12, stk. 2. Det er derfor som udgangspunkt helt legitimt, at anvende det strafansvar over for dette registrerede selskab for overtrædelser begået i stiftelsesperioden¹³⁸.

Ved aktieoverdragelse bevarer selskabet sin identitet, og selskabsansvaret kan derfor fortsat anvendes på overtrædelser begået før ejerskiftet. Dog kan et supplerende individualansvar ikke gøres gældende mod de nye ejere¹³⁹.

I tilfælde af omstrukturering af selskabet, men hvor ejerkredsen forbliver den samme vil der være tale om, at et nyt retssubjekt succedere, altså indtræder i et andet retssubjekts tidligere begået lovovertrædelse¹⁴⁰. I tilfældet af selskabet opløses, f.eks. ved konkurs eller af skifteretten, er der ikke længere noget subjekt at rette ansvaret imod¹⁴¹.

Omhandler tvisten derimod, at datterselskabet begår en lovovertrædelse, kan moderselskaber ikke pålægges ansvar for dette jf. U 2001.777 H¹⁴².

Ved fusion taler meget for, at det civilretlige princip om universalsuccession får forrang. Den objektive overtrædelse inden for virksomheden er ikke længere tilstrækkelig til at begrunde strafansvar, som det tidligere var antaget¹⁴³. Lovrevisionen i 1996 har tilføjet en betingelse, der nærmer sig det subjektive skyldkrav ved bedømmelse af enkeltpersoner, og dermed udbygger princippet i straffelovens § 19 om forsæt eller uagtsomhed¹⁴⁴.

Ved spaltning spaltes et selskab, altså det deles op i to eller flere nye selskaber, hvor forskellige aktiviteter, medarbejdere og aktiver overgår til de nye enheder. I tilfælde af en overtrædelse har fundet sted før spaltningen, men dommen først afsiges efter, at selskabet er delt, opstår spørgsmålet om, hvilket selskab der kan holdes ansvarligt?

¹³⁸ Lasse Lund Madsen, Strafbarmedvirken i erhvervsforhold, s. 297

¹³⁹ Lasse Lund Madsen, Strafbarmedvirken i erhvervsforhold, s. 297

¹⁴⁰ Lasse Lund Madsen, Strafbarmedvirken i erhvervsforhold, s. 298

¹⁴¹ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 209

¹⁴² Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 209

¹⁴³ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 210

¹⁴⁴ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 210

Svaret må til dette være, at I sådanne tilfælde følger ansvaret den del af selskabet, hvor handlingen faktisk blev udført. Det betyder, at det selskab, der har overtaget den afdeling eller aktivitet, som stod bag den strafbare handling, kan drages til ansvar, mens de øvrige dele af selskabet ikke nødvendigvis kan. Kort sagt følger ansvaret den del af virksomheden, hvor overtrædelsen fandt sted, uanset hvordan selskabet juridisk er opdelt på domstidspunktet¹⁴⁵.

Retsstillingen ved virksomhedsoverdragelser, hvor købere typisk overtager aktiver for at undgå at pådrage sig den tidligere ejers offentligretlige eller erstatningsretlige ansvar, har været modsat spaltning givet stof til eftertanke¹⁴⁶, da dette trejser spørgsmålet om succession, herunder om den senere driftsherrer kan holdes strafferetligt ansvarlig for en strafbar overtrædelse begået af den tidligere driftsherrer. Dette kunne være i tilfælde af køberens ansvar efter miljølovgivningen. Det centrale spørgsmål har været, hvem der er påbudsadressat, og om en senere erhverver (køber) indtræder i den tidligere driftsherrers (sælger) offentligretlige retspositioner. Disse retspositioner involverer typisk konkret offentligretlig regulering, såsom miljøgodkendelser og tilhørende forpligtelser. I disse tilfælde vil den overtagende part succederer ved, at overtage rettigheder og pligter.

Overordnet set kan det forstås ud fra ovenstående tekst, at strafansvaret for juridiske personer adskiller sig væsentligt fra strafansvaret for fysiske personer, navnlig ved spørgsmålet om identitet og succession.

Retstilstanden synes at være præget af forståelsen af et hver enkelt forhold adskiller sig fra et andet modsat fysiske personer, hvor retstilstanden anses klart og uden nogle former for undtagelse ift. overdragelse af strafansvar til en ny identitet.

Kapitel 7. Konklusion

Specialet har undersøgt, hvordan strafansvaret for juridiske personer skal forstås og opretholdes i dansk ret på baggrund af straffelovens §§ 25–27, samt hvordan strafansvaret påvirkes i relation til strafferetlig identifikation og succession. Undersøgelsen er foretaget ved anvendelse af den

¹⁴⁵ Lars Bo Langsted, Waaben Strafferettens almindelige del, 6. reviderede udgave, s. 209

¹⁴⁶ Lasse Lund Madsen, Strafbar medvirken i erhvervsforhold, s. 301

retsdogmatiske metode og har inddraget såvel lovgivningens historiske udvikling som gældende ret og central retspraksis.

Den retshistoriske gennemgang viser, at dansk strafferet traditionelt har været præget af et udgangspunkt om, at strafansvar alene kunne pålægges fysiske personer. Dette kom tydeligt til udtryk i ældre retspraksis, hvor juridiske personer ikke kunne ifalde strafansvar uden udtrykkelig lovhjemmel, og hvor ansvaret i stedet blev individualiseret og placeret hos ledelsespersoner. Dette udgangspunkt blev gradvist udfordret i takt med udviklingen af større og mere komplekse virksomhedskonstruktioner, hvilket skabte et praktisk behov for at kunne placere strafansvar på selskabsniveau.

Med lovrevisionen i 1996 og indførelsen af straffelovens §§ 25–27 blev der etableret et generelt og sammenhængende regelsæt for strafansvar for juridiske personer. Bestemmelserne bygger på en udfyldningsmodel, hvorefter strafansvar for juridiske personer forudsætter særskilt hjemmel i den relevante speciallovgivning. Samtidig fastlægger § 26 kredsen af ansvarssubjekter, mens § 27 opstiller de materielle betingelser for ansvar, herunder krav om funktionel tilknytning og tilregnelser. Hermed er der skabt et system, der muliggør selskabsansvar uden at fravige grundlæggende strafferetlige principper om skyld og legalitet.

Gennemgangen af retspraksis viser, at domstolene konsekvent har fastholdt kravet om klar lovhjemmel for at pålægge juridiske personer strafansvar. Dette gælder både i relation til private selskaber, offentlige myndigheder og foreninger. Retsspraksis illustrerer endvidere, at domstolene udviser betydelig tilbageholdenhed med at udvide kredsen af ansvarssubjekter gennem fortolkning eller analogi, navnlig hvor dette kan komme i konflikt med legalitetsprincippet. Samtidig viser praksis, at der foretages en konkret vurdering af virksomhedens størrelse, organisation og faktiske forhold ved afgørelsen af, om strafansvar skal placeres på individuelt eller kollektivt niveau.

I relation til strafferetlig identifikation og succession kan det på baggrund af specialets analyse konkluderes, at strafansvaret for juridiske personer ikke uden videre kan overføres til en anden enhed. Hvor ejerskifte som udgangspunkt ikke påvirker ansvarssubjektets identitet, rejser fusion, spaltning og virksomhedsoverdragelse mere komplekse spørgsmål. Retsstillingen er her præget af en konkret vurdering af, om der består en tilstrækkelig identitet og funktionel sammenhæng mellem den juridiske person og den strafbare handling. Særligt i koncernforhold viser retspraksis, at

identifikation mellem selvstændige juridiske enheder kun kan ske inden for snævre rammer, og at moderselskaber som udgangspunkt ikke hæfter for datterselskabers strafbare forhold.

Samlet set kan det konkluderes, at strafansvaret for juridiske personer i dansk ret er udformet som et fleksibelt, men samtidig retssikkerhedsmæssigt forankret ansvarssystem. Straffelovens §§ 25–27 muliggør effektiv håndhævelse af strafansvar over for kollektive enheder, men opretholder samtidig grundlæggende strafferetlige principper gennem krav om hjemmel, tilregnelser og konkret vurdering. Denne balance indebærer, at retstilstanden i visse situationer fremstår kompleks og afhængig af konkrete omstændigheder, men afspejler samtidig de særlige udfordringer, der knytter sig til ansvar for moderne organisatoriske strukturer.

Litteraturliste:

Bøger

Elholm, Thomas, Lasse Lund Madsen, Hanne Rahbek og Jens Røn, *Kommenteret straffelov. Speciel del*, 12. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Langsted, Lars Bo, *Strafferettens almindelige del*, 6. reviderede udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Madsen, Lasse Lund, *Strafbar medvirken i erhvervsforhold*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2. udgave, DJØF Forlag.

Tamm, Ditlev, *Retshistorie – Danmark, Europa, globale perspektiver*, 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Werlauff, Erik, *Selskabsret*, 11. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Løve

Straffeloven.

Selskabsloven.

Retsplejeloven.

Smørloven af 1911.

Værnemagerloven af 1945.

Domme

U 1884.1129 H (Latrindommen).

U 1948.849 H (Beværterdommen).

U 1985.436 V (Arbejds miljø-dommen).

U 1986.183 H (Borgmester-dommen).

U 1993.551 H (Fodboldklub-dommen).

U 2001.777 H (Telia-dommen).

MAD 2014.260 B.

Rigsadvokaten

Rigsadvokatens cirkulære nr. 144 af 10. september 1955.

Rigsadvokatens cirkulære af 1955 (vedtaget i 1952).

Rigsadvokatens meddelelse om strafansvar for juridiske personer.

Artikler

Feldtmann, Birgit, Kasper Jørgensen, Lene Wachter Lentz og Annette Olesen,
Straffelovens udvikling 1980–2022, Aalborg Universitet.

TfS 2018.678 - Om efterfølgende forsæt og efterfølgende grov uagtsomhed anerkendes i skatte-
og afgiftsstrafferetten - Af specialkonsulent, Tommy Pedersen, Skattestyrelsen

Betænkninger

Betænkning nr. 1289/1995 om Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar

Betænkning nr. 996/1983 om ansvarsplacering og reaktionsmuligheder i kommunestyret.

Hjemmesider

<https://vidensbasen.anklagemyndigheden.dk/h/6dfa19d8-18cc-47d6-b4c4-3bd07bc15ec0/VB/0624de33-d1a2-4910-a8f4-7801b4c142bb>

<https://www.karnovgroup.dk>

<https://www.retsinformation.dk>

<https://www.lovtidende.dk>

<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

<https://www.google.com>

<https://www.folketingstidende.dk>

<https://www.moodle.aau.dk>